

OMASTA ÄIDINKIELESTÄ VOIMAVARA!

Seminaariraportti 2002

Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja
koti ry
Kansainvälinen Kohtauspaikka
Turun Naiskeskus
Turun seudun äidinkielen opettajat ry

Raportin ovat toimittaneet (2003) Saara Ahonen ja Terhikki Mäkelä
Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:stä.
Lisätietoja halutessasi ota yhteys Terhikki Mäkelään (p.02-2356 206,
terhikki.makela@abo.fi) tai Saara Ahoseen (p.02-237 2216, saara.ahonen@koulumbus.fi).
Raportin internet-versio on osoitteessa: www.tkukoulu.fi/mamu.
Raportti on vapaasti kopioitavissa.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
<i>Koulutussuunnittelija Terhikki Mäkelä</i>	
2. ÄIDINKIELEN MERKITYKSESTÄ	3
<i>Äidinkielen opettaja/suomi toisena kielenä -opettaja Aino-Kaija Meriläinen</i>	
3. MAAHANMUUTTAJAOPETUS – TUKEA ÄIDINKIELELLÄ JA KOULUN OPETUSKIELELLÄ	10
<i>Koulutussuunnittelija Terhikki Mäkelä</i>	
4. OMAN ÄIDINKIELEN OPETUKSEN ARVIOINTIA KEHITTÄMÄSSÄ	17
<i>Koottu oman äidinkielen opettaja Irina Kollon alustuksesta</i>	
5. MAAHANMUUTTAJIEN OPETUKSEN KOKEMUKSIA JA MALLEJA TURUSTA	20
5.1. Ratkaisumalleja monikulttuuriseen opetukseen turkulaisessa perusopetuksessa	20
<i>Maahanmuuttajaopetuksen ohjaava opettaja Tellervo Vaitinen</i>	
5.2. Näkökulmia maahanmuuttajien omakieliseen ja oman äidinkielen opetukseen	22
<i>Koottu omakielisen/oman äidinkielen opettaja Mohammad Badawieh'n alustuksesta</i>	
5.3. Opettajien yhteistyön haasteita ja pulmia maahanmuuttajaopetuksessa	24
<i>Suomi toisena kielenä -opettaja Anja Koskinen</i>	
6. MONIKULTTUURINEN OPETUS VANTAALLA	26
6.1. Vantaan monikulttuurisen opetuksen malli	26
<i>Koottu konsultoiva suomi toisena kielenä -opettaja Ulla Lappalaisen alustuksesta</i>	

6.2.	Ajatuksia oman äidinkielen opettajan työstä <i>Koottu vietnamin kielen opettaja Nguyng Quong Cuongin alustuksesta</i>	31
------	--	----

7.	KIELIPAJOJEN ANTIA	33
7.1.	Albaniankielinen opetus	34
7.2.	Arabiankielinen opetus	36
7.3.	Kurdinkielinen opetus	38
7.4.	Somalinkielinen opetus	39
7.5.	Venäjänkielinen opetus	40
7.6.	Vietnaminkielinen opetus	42
7.7.	Vironkielinen opetus	44
7.8.	Suomi toisena kielenä -opetus	48

LIITTEET:

Liite 1: Esittely seminaarin järjestäjistä

Liite 2: Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen, Opetushallitus 2001

1. JOHDANTO

Omasta äidinkielestä voimavara! – Miksi ja millä keinoin?

Omasta äidinkielestä voimavara! -seminaarin ideana oli koota niin opettajia kuin opetusalan suunnittelijoita ja päättäjiä pohtimaan vieraskielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen merkitystä ja toteutusta. Seminaari pidettiin Turussa Vanhalla Raatihuoneella 28. syyskuuta 2002.

Äidinkielen merkitystä tuskin voi liikaa korostaa: äidinkielen avulla lapsi alkaa hahmottaa ja ymmärtää ympäröivää maailmaa, se liittää hänet omaan perheeseen ja yhteisöön, se on identiteetin, tunteen ja ajattelun kieli. Äidinkielen merkitys ei ole vähäisempi, vaikka oma äidinkieli sattuisi olemaan yhteiskunnassa vähemmistökielen asemassa – tosin silloin äidinkielen kehitykseen joutuu kiinnittämään erityistä huomiota, koska kielelliset virikkeet, saati ympäristön tuki ja arvostus eivät ole yleensä läheskään riittäviä.

Monet tutkimukset osoittavat, että vähemmistökieliset oppilaat selviytyvät koulussa parhaiten, jos heidän äidinkielen ja koulun opetuskielen taitoa aktiivisesti tuetaan. On siis tärkeää, että kouluopetukseen sisällytetään myös oppilaan äidinkielistä opetusta – mutta miten? Seminaarimme keskeinen tehtävä oli nostaa esille keinoja ja ratkaisumalleja, joilla äidinkielistä opetusta voidaan toteuttaa ja integroida osaksi oppilaan koulunkäyntiä.

Äidinkielen opetuksen toteutuksessa tarvitaan opettajien välistä tiivistä yhteistyötä. Yhteistyön kehittäminen vaatii pitkäjänteistä työskentelyä niin kuntien koulutoimissa kuin yksittäisissä kouluissa. Seminaarissamme halusimme omalta pieneltä osaltamme edistää yhteistyötä ja vuoropuhelua. Tärkeä osa seminaaria olivat ns. kielipajat, joissa oppilaiden äidinkielistä opettajat esittelivät ”kantasuomalaisille” opettajille omaa opetustaan ja oppilaidensa tilannetta niin vanhan kotimaan kuin uuden kotimaan, Suomen kouluissa. Monissa kielipajoissa aika loppui kesken vilkkaimman keskustelun – toivomme, että vuoropuhelu ja yhteydenpito jatkuvat opettajanhuoneissa ja -kokouksissa sekä tulevaisuudessa seminaareissa.

Omasta äidinkielestä voimavara! -seminaarin aloitteentekijänä oli turkulainen Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry (MPKK). Yhdistyksen tavoitteena on edistää päivähoiton ja koulun monikulttuurista ja -kielistä opetusta. Joukkoomme kuuluu sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajataustaisia opetus- ja kasvatustalon ammattilaisia. Viime keväänä (2002) MPKK laati Turun opetuslautakunnalle ja koulutoimelle kehittämissuositusten, jossa yhtenä keskeisenä haasteena nostettiin esille äidinkielen, mm. oman äidinkielen opetuksen aseman ja toimintaedellytysten vahvistaminen. Omasta äidinkielestä voimavara! -seminari oli MPKK:n näkökulmasta luontevaa jatkoa kehittämissuositusten teemoille. Halusimme kuitenkin laajentaa kosketuspintaamme ja etsiä uusia yhteistyökumppaneita, joille äidinkieleen liittyvät kysymykset ovat tärkeitä – siis suomalaiset äidinkielen opettajat!

Otimme yhteyttä Turun seudun äidinkielen opettajat ry:hyn ja tiedustelimme yhdistyksen halukkuutta järjestää yhdessä ”äidinkieli-seminari”. Entuudestaan meillä oli yhteistyötä Turun Kansainvälisen kohtauspaikan kanssa. Lisäksi matkan varrella ideaan tarttui Turun naiskeskuksen maahanmuuttajanaisille suunnattu Appelsiinipuu-projekti. Mukana oli siis lopulta neljä erilaista tahoa, joita yhdisti tema: Omasta äidinkielestä voimavara!

Tähän raporttiin on koottu seminaarin esitykset ja koosteet kielipajoista. Raportin artikkeleita ovat laatineet osin alustusten pitäjät, osin MPKK:n aktiivit. Raportin ovat toimittaneet MPKK:n hallituksen jäsen, psykologi Saara Ahonen ja MPKK:n varapuheenjohtaja, koulutussuunnittelija

Terhikki Mäkelä. Kansainvälinen kohtauspaikka on vastannut raportin taitosta ja Turun naiskeskus on tarjonnut mahdollisuuden veloitusetta kopioida raportti (200 kappaletta). Raportin nettiversio julkaistaan Turun koulutoimen sivustolla mamu-portaalissa (www.tkukoulu.fi/mamu).

Raportin kokoaminen on vaatinut monen ihmisen talkootyötä – lämmin kiitos kaikille talkoisiin osallistuneille samoin kuin kaikille seminaarin alustajille ja järjestelijöille. Toivomme, että raportin artikkelit herättävät mielenkiintoa ja keskustelua. Mielellämme otamme vastaan myös palautetta ja ehdotuksia mahdollisista jatkoilaisuuksista.

Turussa 3. joulukuuta 2002

Terhikki Mäkelä
Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry.

2. ÄIDINKIELEN MERKITYKSESTÄ

”Onhan minulla isänmaa – äidinkieli.”(Albert Camus)

Äidinkielen erityisasema

Äidinkieleksi sanotaan yleensä sitä kieltä, jonka ihminen oppii luontaisesti varhaislapsuudessaan häntä lähinnä olevalta ihmiseltä, ja jonka hän osaa parhaiten. Äidinkieli on kaikkiin muihin kieliin verrattuna erityisasemassa. Tämän määritelmän mukaan on kuitenkin ongelmallista päätellä, mikä on lapsen äidinkieli silloin, kun kumpikin vanhemmista puhuu eri kieltä.

Äidinkielen oppikirjoissa äidinkielen merkityksiksi listataan seuraavia asioita:

Äidinkieli on ajattelun ja ajatusten ilmaisun, tunteiden ilmaisun ja yhteydenpidon väline.

Äidinkieli on elämönhallinnan väline siinä mielessä, että sen avulla opiskellaan ja hoidetaan käytännön asioita. Äidinkielellään ihminen ajattelee ja näkee unia. Kaikki kielet toimivat erilaisuudestaan huolimatta inhimillisen vuorovaikutuksen välineinä.

Äidinkielen avulla ihminen muodostaa käsityksen omasta minästään, hahmottaa identiteettinsä. Äidinkielellä voi parhaiten ymmärtää ja ilmaista erilaisia kielellisiä vivahteita, esimerkiksi tunteita, luonnon ääniä tai vaikka tuoksujakin.

Oman äidinkielen hyvä hallinta, varsinkin lukutaito, luo perustan vieraan kielen oppimiselle. Mitä paremmin ihminen hallitsee äidinkieltään, sitä helpompi hänen on oppia uutta; uusia kieliä ja myös muita kouluaineita. Kun hallitsee oman kielensä rakenteita, kielioppia ja sanastoa, on helpompi omaksua niitä jostain vieraasta kielestä. Äidinkielen taito mahdollistaa ymmärtävän lukutaidon: viestinnän erittelyn, tulkinnan, arvioinnin ja arvostuksen. Kielen avulla hahmotetaan maailmaa ja ratkaistaan ongelmia. Lisääntyvä tiedon tulva vaatii kriittisyyttä: on osattava etsiä ja arvioida olennaista tietoa. Samoin on pystyttävä tarkoitushakuisen tiedottamiseen.

Äidinkieli on myös osa ihmisen persoonallisuutta ja liittyy ihmisen kulttuuriympäristöönsä. Osa jokaisen ihmisen persoonaa on hänen kulttuurinen minänsä. Hyvin suuri osa ihmisen kulttuurisesta minästä määräytyy sen mukaan, missä päin maailmaa hän on sattunut syntymään. Ihmisellä on biologinen perimä ja sosiaalinen perimä, mutta hänen oma yhteisönsä vaikuttaa siihen, millainen on hänelle ominainen kulttuurinen viitekehys. Äidinkieli on ihmiselle sama kuin juuret puulle. Se liittyy hänet sukuunsa, heimoonsa, maahansa. Kielen kautta pääsee osalliseksi yhteisön kieleen vuosituhansien aikana varastoituneesta valtavasta tieto- ja tunnevarastosta. Kieli välittää perinnettä monella tasolla. Samalla äidinkieli liittyy ihmisen esimerkiksi oman maansa kirjallisuuteen ja sen maailmankuvaan.

Erilaisia oppilaita

Opetan tällä hetkellä ulkomailta Suomeen muuttaneille yhdestätoista eri maasta tulleelle, 13–18 -vuotiaalle nuorelle suomea. Heidän taustansa vaihtelee suuresti. Osa on Suomessa syntyneitä, osa vain vähän aikaa täällä asuneita. Osa on edistynyt koulunkäynnissään pitkälle jo lähtömaassaan, muutamien koulunkäynti on jäänyt vähäiseksi jatkuvan muuttamisen vuoksi. Oppilaiden oman äidinkielen hallinta ja heidän saamansa äidinkielen opetuksen määrä vaihtelevat paljon. Joidenkin oppilaiden äidinkielen asema kirjoitettuna kielenä on vakiintumaton, esimerkiksi somalien.

Joidenkin on Suomeen muuttaessaan opeteltava ensin kokonaan uusi kirjaimisto, esimerkiksi kiinalaisten, venäläisten ja arabien.

Maahanmuuttajien suomen kielen opetuksella pyritään kotouttamaan nämä ihmiset Suomeen. Heille pyritään sillä tavoin aukomaan ovia koulutukseen ja työelämään, sillä heistä toivotaan tulevaisuuden työntekijöitä Suomeen.

Muutamit jo kauankin Suomessa asuneet nuoret tuntuvat kuitenkin olevan henkisesti koko ajan jossain muualla. He seuraavat pelkästään oman maansa uutisia satelliittikanavien tai internetin kautta, katselevat vain omanmaalaisia elokuvia ja tv-sarjoja, ja heidän ystävänsä ovat omanmaalaisia. Heidän suomen kielen oppimismotivaationsa on olematon.

Kirjallisuutta paljon lukevat maahanmuuttajaoppilaat ovat usein itsekkin taitavia kirjoittajia. Muutamille heistä oma äidinkieli ja oman kotimaan kirjallisuus ovat niin rakkaita, että he haluaisivat sitä suomentaa, jos se on vielä suomentamatta. Suomalainen äidinkielenopettaja voi vain nöyrästi ihailia monien maiden rikasta tuhatvuotista kirjallista perinnettä. On onni, jos Kalevala on käännetty tällaisesta maasta tulevan oppilaan äidinkielelle.

Joskus oma äidinkieli on ollut yhtenä syynä siihen, että maahanmuuttajaperhe on joutunut kotimaansa jättämään. Perhe kuuluu sellaiseen etniseen ryhmään, joka on ollut maassa vähemmistöasemassa ja joutunut vainon kohteeksi. Valtaapitävien mielestä tämän vähemmistöryhmän kieli on ollut väärä kieli, samoin kuin usein myös uskonto on ollut väärä uskonto. Nämä lapset on pakotettu usein jo kotimaassaan käymään koulua vieraalla kielellä eli maansa valtakielellä ja oman äidinkielen käytöstä on saatettu jopa rangaista.

Joskus äidinkielellä on täysin päinvastainen funktio. Se on vahvana tekijänä kansan itsenäisyystaistelussa. Oma kieli vahvistaa ryhmää ja nostaa itsetuntoa. Oma etninen sidosryhmä on vähemmistöryhmille ja yksilöille usein tärkeämpi kuin kansallisuus. Omaa kieltä halutaan viljellä ja lapsille opettaa vieraassa maassakin.

Kaikkia näitä ryhmiä yhdistää samanlainen suhde äidinkieleensä: onhan heillä kotimaa – äidinkieli.

Maahanmuuttajanuorissa on sellaisia, jotka eivät enää juuri yhtään tai eivät ollenkaan osaa äidinkieltään. He olivat vauvoja perheen tullessa Suomeen. Ensin he ovat olleet suomalaisessa päiväkodissa, sitten koulussa, ja pihalla kavereiden kanssa yhteinen kieli on aina ollut suomi – olivat kaverit sitten minkämaalaisia tahansa. Nämä nuoret eivät välttämättä enää osaa keskustella omien perheenjäsentensä kanssa äidinkielellään. Koulussa heille tarjotaan muiden kieliopintojen lisäksi oman äidinkielen opetusta; vanhemmat pitävät sitä tärkeänä, mutta nuoret eivät enää arvosta sitä. Suomi on ottanut äidinkielen aseman. Äidinkieleksi muodostuu kieli, jota lapsi käyttää päivähoitossa ja koulussa.

Jotkut nuoret torjuvat ja kieltävät koko äidinkieltänsä – ainakin suomalaisessa kouluympäristössä. He eivät halua leimautua ulkomaalaisiksi, he haluavat olla suomalaisia, he haluavat, että heitä luullaan suomalaisiksi. Suomen puhekieli sujuu heiltä useimmiten kirjoitettua kieltä paremmin, joskus se on ainoa kielenmuoto, jonka he osaavat hyvin.

Oman äidinkielen arvostaminen on osa hyvää itsetuntoa. Samoin esimerkiksi oman etnisen ryhmän kirjallisuus ja runous voivat tuoda tietoa, lohduttaa tai antaa syvällistä ajateltavaa myös täällä Suomessa. Suomessa asuu monenmaalaisia kirjailijoita, heidän toivoisi pitävän enemmän yhteyttä

omankielisiinsä nuoriin ja yleensäkin olevan enemmän esillä. Samoin muunlainen, arkinenkin oma kirjoittaminen voisi useammillekin maahanmuuttajille olla voimavara.

Samalla tavalla voisimme pohtia suomalaisten nuorten ja aikuistenkin jakautumista erilaisiin ryhmiin suhteessaan äidinkieleensä. Arvostavatko he äidinkieltään? Opiskelevatko he sitä mielellään? Onko se heille rakas vai onko joku muu kieli rakkaampi?

Opetusneuvos Pirjo Sinko paheksui elokuussa 1998 Helsingin Sanomissa suomalaisten EU-virkamiesten halua valita Brysselin koulussa lapsilleen äidinkieleksi englanti! Eurooppa-koulun perusfilosofiaan kuuluu kuitenkin oman äidinkielen vahva asema. Oman kielen suullinen ja kirjallinen syvä tuntemus ovat keskeinen osa eurooppalaiseksi ja kansainväliseksi kasvamista, kirjoittaa Pirjo Sinko ja jatkaa: ”Brysselissä on opittu, että äidinkieli on jotain aivan muuta kuin pelkkä välinekieli. Omasta identiteetistä ja ominaislaadusta on tultu tietoisemmaksi.” Täällä kotimaassakin äidinkielen tuntimääriä koulussa ollaan nyt lisäämässä sekä yläasteella että lukiossa Euroopan ehkä suppeimpien tuntimäärien heikennettyä ylioppilastutkinnon äidinkielen tuloksia hälyttävästi.

Toinen ajankohtainen suomen kieleen liittyvä keskustelunaihe on syyskuussa tiedotusvälineissä esillä ollut maahanmuuttajien kielitaitokysymys. On nähty tarpeelliseksi nostaa maahanmuuttajien kielitaitovaatimusta näiden hakiessa Suomen kansalaisuutta. Vielä tänä päivänä ulkomaalainen pääsee Suomen kansalaiseksi heikon suomen tai ruotsin taidon varassa. Jatkossa hänen pitää ylittää vähintään tyydyttävään suulliseen ja kirjalliseen kielitaitoon Suomen kansalaisuuden saadakseen.

Pyysin maahanmuuttajaoppilaitani kirjoittamaan aiheesta: Mitä äidinkieleni minulle merkitsee? Näin 13–18 -vuotiaat kirjoittivat:

”Oma äidinkieleni edustaa maatani, jota ikävöin ja kunnioitan ja jota en halua unohtaa koskaan.”

”Oma äidinkieli on minulle tosi tärkeä, sillä esi-isät ovat puhuneet sitä.”

” Oma äidinkieli merkitsee minulle tulevaisuutta.”

”Mielestäni kaikki kielet ovat samanarvoisia, niin kuin ihmisetkin ovat. Mutta aina äidinkieli on lähempänä sydäntä.”

”Tykkään omasta äidinkielestäni, koska sitä osaa parhaiten puhua. Voin puhua ihan rennosti, enkä pelkää, tuleeko jotain virheitä.”

”Äidinkieli tarkoittaa minulle maailman tärkeintä kieltä, jota minä puhun kotona ja moskeijassa minunmaalaisten kavereiden kanssa.”

”Kun mä haluan tapella tai haukkua, silloin mä tarvin omaa kieltäni.”

”Se on vaikein kieli, se on rikkain kieli.”

”On tärkeää, että järjestetään oman kielen tunteja, että oppilaat käyvät läpi oman maan kulttuuria ja perinteitä ja opetellaan äidinkieltä. Suomessa on erilaista.”

”Olen tyytyväinen, että osaan kahta kieltä.”

”Kotona puhumme omaa kieltämme. Mutta minulla on säilynyt vain puhetaito, olen unohtanut kaikki kirjoitussäännöt.”

”Kun haluan kirjoittaa jotain suomeksi, ensin pitää ajatella omalla kielellä ja sitten vasta kirjoittaa suomeksi.”

”Haluan opiskella enemmän englannin kieltä.”

”Minun äidinkieleni on minun ajattelukieleni.”

”Minun äidinkieleni on minulle kuin perinne, jota minä käytän joka päivä ja josta minä olen hyvin ylpeä. Jos menen jonkun kaverin luo tai johonkin juhliin, niin käytän äidinkieltäni, joten voisin sanoa, että ilman sitä olisin hukassa.”

”Minulla on jotenkin ylempi tai suurempi arvostus omaa kieltäni kohtaan kuin suomen kieltä, vaikken itsekään aina tiedä miksi.”

”Oma äidinkieli on osa identiteettiä. Kun meillä on juhlat, tulee yleensä sukulaisia, jotka asuvat eri maissa. Silloin keskustellaan ja lauletaan juhla-aikana omalla kielellä.”

Näiden kommenttien perusteella maahanmuuttajanuoret ajattelevat lämpimästi omasta äidinkielestään, arvostavat ja kunnioittavat sitä. Se liittyy useimmilla kotiin, kavereihin, sukuun ja juhliin.

Kaksikielisyydestä ja puolikielisyydestä

Vieraskielisten lasten äidinkielen opetuksen työryhmän muistiossa vuodelta 1987 todetaan, että oman äidinkielen osaamisella on todettu olevan ratkaiseva merkitys lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta. Puutteellinen äidinkielen taito saattaa lisätä oppimis- ja sopeutumisvaikeuksia. Persoonallisuuden kehittymisen kannalta on tärkeää, että koulu tukisi kodin apuna oman äidinkielen kehitystä. Erityisen tärkeää tämä on pienempien lasten kohdalla. Oppilaalla, jonka äidinkieli ei ole koulun opetuskieli, tulee olla mahdollisuus kehittää oman äidinkielenensä taitoa.

Turussa maahanmuuttajaoppilaille tarjotaan mahdollisuutta opiskella tunnin tai kaksi viikossa omaa äidinkieltään. Osallistuminen on vapaaehtoista, ja halukkuutta kysytään vanhemmilta joka vuosi. Lisäksi järjestetään omakielistä tukiopetusta. Tavoitteena on siis toimiva kaksikielisyys, se, että lapsi syvästi ymmärtäisi esimerkiksi koulukirjojen käsitteet eri oppiaineissa ja pystyisi niitä itsekin käyttämään.

Monissa tutkimuksissa on selvitetty, miten lapset parhaiten saavuttaisivat toimivan kaksikielisyyden. Yhtenevä, eri puolilla maailmaa saatu tulos on se, että lapsen ensimmäisen kielen hyvä hallinta edistää myös muiden kielten oppimista. Jos äidinkielen perusta on vankka, lapsi hallitsee käsitteitä sekä pystyy käyttämään kieltä ajattelun ja ongelmanratkaisun välineenä. Eräiden tutkimusten mukaan kaksikielisessä opetuksessa olleet lapset oppivat kaikkia aineita muita paremmin. Tällöin siis kaikki aineet opetettiin kahdella kielellä. (Esim. Wayne P. Thomas, Virginia P. Collier, James Mason University 1991-96.)

Jos lapsi joutuu opettelemaan uuden kielen, eikä voi käyttää omaa äidinkieltään esimerkiksi päivähoitossa, hänen kielellinen kehityksensä viivästyy. Vaikka lapsen kotona puhuttaisiinkin hänen äidinkieltään, niin äidinkielen kehitys saattaa olla hidasta sen vuoksi, että ympäristössä puhutaan muuta kieltä. Tällöin äidinkieli osittain unohtuu ja lapsi oppii päiväkodissa ja koulussa puhuttavan valtakielen, joka kuitenkin on lapselle vain 'käyttökieli'. Tällöin lapsi jää puolikieliseksi; ei osaa kunnolla suomea eikä myöskään omaa äidinkieltään. Usein tällainen lapsi tai nuori osaa puhekieltä melko sujuvasti, pinnallisesti hänen kielitaitonsa vaikuttaa hyvältä. Hänellä ei kuitenkaan ole välineitä käsitteelliseen ajatteluun, samoin kirjoitettu kieli on onnetonta. Myös tunteiden ilmaiseminen opitulla valtakielellä voi olla vaikeaa. Tämä vaikeuttaa tietysti kaikkea opiskelua ja elämää muutenkin.

Kulttuurista ja uskonnosta

Lähetystöneuvos Raimo Halinoja on artikkelissaan Kouluttautuminen monikulttuurisuuteen kirjoittanut sopeutumisesta vieraaseen kulttuuriin ja suhtautumisesta kulttuurieroihin. Halinoja lainaa artikkelissaan M. Bennettiä, joka on kehittänyt vuonna 1993 vieraaseen kulttuuriin sopeutumisesta mallin, jota hän havainnollistaa jatkumolla:

”Jatkumossa on aluksi etnosentrinen vaihe: kieltäminen. Siitä on joskus käytetty myös kuvaavaa nimitystä 'kulttuurikolari'. Tällöin kielletään olemassaolevat erot ja nähdään vain ne piirteet, jotka näyttävät tutuilta. Toinen vaihe on torjunta, jossa henkilö näkee erilaisuudet pahana ja hän luokittelee ihmisiä, jotka ovat erilaisia kuin hän itse. Kolmannessa vaiheessa siirrytään asioiden vähättelyyn, jotta erilaisuudet eivät häntä uhkaisi. Seuraavassa kehitysvaiheessa siirrytään vähitellen kohti sopeutumista. Ihminen myöntää, että hänen tähän asti ainoana kokemansa maailmankuva onkin vain yksi muiden joukossa. Hän alkaa parhaassa tapauksessa arvostaa toisen kulttuurin erilaisia arvoja. Kolme viimeistä vaihetta ovat hyväksyminen, sopeutuminen ja integroituminen.”

Sopeutuessaan maahanmuuttaja hyväksyy toisenlaisenkin maailmankuvan oikeutuksen ja alkaa kehittää viestintätaitoja, joilla hän voi kommunikoida uudessa ympäristössään. Integraatiossa tulokas jo yhdistää omassa persoonassaan ne kulttuuriset todellisuudet, jotka hän on oppinut ja tiedostanut.

”Sopeutumista edesauttaa, jos toiseen kulttuuriin lähtijä suhtautuu valtaväestöön ja sen arvoihin myönteisesti eikä pidä tarpeellisena oman identiteetin täysimittaista säilyttämistä. Tätä ilmiötä, assimilaatiota, voidaankin pitää korkeimpana asteena. Se voidaan yleensä Bennetin mukaan saavuttaa vasta siirtolaisuuden kolmannessa polvessa. Integroitunut maahanmuuttaja ei hylkää omaa etnistä kulttuuri-identiteettiään, mutta hyväksyy ympäristön normit ja elää niiden mukaan.” Mielenkiintoisella tavalla tämä Raimo Halinojan kirjoittama sopii sekä Suomeen muuttaviin ulkomaalaisiin että Suomesta ulkomaille kansainvälisiin työtehtäviin valmistautuviin suomalaisiin, joita Halinoja on työksensä kouluttanut.

Kieli ja kulttuuri kuuluvat kiinteästi yhteen. Uskonto kulkee ihmisten mukana toisenkin kulttuurin alueelle. Usko on henkilökohtainen, ja tunteen voimakkuus voi vaihdella. Koulussa se voi vaikuttaa esimerkiksi siihen, minkälaisista asioista on sopivaa puhua, mistä vaietaan, millaisia elokuvia voi katsoa, millaisia kirjoja lukea tai joskus jopa siihen, voiko osallistua sellaiselle kurssille, jossa on vain vastakkaista sukupuolta olevia oppilaita. Sietoraja voi kulkea aivan eri paikassa eri kulttuureissa, eri perheissä ja jopa eri yksilöissäkin.

Opettajan on usein vaikea edes ymmärtää, mistä on kysymys, hän vain luulee oppilaan oikuttelevan. Monet maahanmuuttajanuoret joutuvat esittämään ikään kuin kahta roolia, olemaan koulussa niin kuin suomalaisnuoret ja kotona oman kotimaansa tapojen ja vanhempien toiveiden mukaan. Jotkut maahanmuuttajanuoret ovat melkoisessa ristiriidassa tämän asian suhteen ja vetävät roolinsa säälittävän hyvin.

Suomen kielen ja usein myös englannin kielen osaamattomuus pitää maahanmuuttajaperheiden vanhemmat usein erillään valtaväestöstä. Lapset sen sijaan sopeutuvat hyvin, mitä nuorempi, sitä paremmin. Lapset toimivat siksi ihan yleisesti vanhempiensa tulkkeina – ja joutuvat silloin usein olemaan läsnä sellaisissa aikuisten keskusteluissa, jotka eivät välttämättä kuuluisi heidän ikäisilleen.

Kuinka hienon kansainvälisyyskasvatuksen – kuin vahingossa – saavatkaan sellaisen koulun oppilaat, joiden koulukaverit edustavat 11 eri kansallisuutta! Lapsena kulttuurienvälistä viestintää voi omaksua havaintoja tehden ja jokapäiväisessä kanssakäymisessä, aikuisena toisen kulttuurin tapojen, uskonnon ja sosiaalisen normiston oppiminen vaatii tietoista opiskelua tai pitempiaikaista maassa oleskelua. Kyky asettua toisen asemaan ja aito empaattisuus ovat hyviä taitoja, on sitten tekemisissä minkämaalaisen ihmisen kanssa tahansa. Tällainen ihminen näkee ihmiset yksilöinä eikä ainoastaan jonkin tietyn ryhmän jäsenenä.

Monikansallistuvan oman kulttuurimme sekä rajojen avartumisen, lisääntyvän yhteistyön ja kanssakäymisen vuoksi kommunikointi eri kulttuurien edustajien välillä monipuolistuu työelämässä. Kun oma kielemme on pieni vähemmistökieli, kielitaito korostuu. Toinen taito, joka tulevaisuudessa tulee korostumaan, on vieraitten kulttuurien tuntemus. Kysymys on nimenomaan kulttuurihistorian tuntemuksesta. Se, kuinka objektiivinen kuva vieraasta kulttuurista on, riippuu usein kasvatuksesta ja koulutustasosta. Monikulttuurisuuteen kouluttautuminen on sekä vuorovaikutusta että halua hyväksyä erilaisuutta. On tiedostettava oma kulttuurinen taustansa ja ymmärrettävä toisen sitoutuminen omaan kulttuuriinsa. Raimo Halinoja puhuu kulttuurisesta herkkyudesta: ”Kulttuurinen herkkyys ohjaa arvioimaan toisen kulttuurialueen ihmisiä uudelta pohjalta, objektiivisemmin. Se edellyttää herkkyyttä havaita ja tunnistaa toisen kulttuurin erilaisia ominaisuuksia, ja kykyä joustaa omista käsityksistään. Tämä ohjaa meidät pois yksipuolisesta näkemyksestä oman kulttuurimme yliveritaisuudesta muihin kulttuureihin nähden. Kulttuurisen nöyryyden saavuttaminen edellyttää lisäksi uteliaisuutta, nöyryyttä nähdä asioita omien tapojen yli, sekä rohkeutta arvostaa omaansa mutta antaa arvonsa toistenkin kulttuurien arvoille.”

Aino-Kaija Meriläinen

Kirjoittaja on äidinkielen opettaja/suomi toisena kielenä -opettaja Turun Kupittaa koulusta. Seminaarissa hän edusti myös Turun seudun äidinkielen opettajat ry:tä. (sähköposti: aino-kaija.merilainen@tkukoulu.fi, p. 02-2629 647 t).

Lähde- ja taustakirjallisuutta:

Bennett, M. : Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity. Teoksessa Paige, R.M. (toim.), Education for the Intercultural Experience. Yarmouth, ME: Intercultural Press 1993.

Raimo Halinoja: Kouluttautuminen monikulttuurisuuteen. Teoksessa Liisa Salo-Lee – Raija Malmberg – Raimo Halinoja: Me ja muut, Kulttuurienvälinen viestintä, YLE-opetuspalvelut, Gummerus, Jyväskylä 1996.

Milja Husu – Minna Sihto: Aikuisten suomi, WSOY, Porvoo 1993.

Olli Luukkainen: Tulevaisuuden menestyjän taidot. Teoksessa Olli Luukkainen (toim.), Tulevaisuuden tekijät. Uuden opettajuuden mahdollisuudet, Atena kustannus, WSOY, Juva 1998.

Anne-Maria Mikkola – Anita Julin – Anneli Kauppinen – Lasse Koskela – Kaija Valkonen: Äidinkieli ja kirjallisuus, Käsikirja, WSOY, Porvoo 1998.

Kirsti Pohjonen: Uusi laki kiristää kielitaitoehtoja. Turun Sanomat 11.9.2002 .

Liisa Salo-Lee (toim.), Kieli & kulttuuri oppimisessa ja opettamisessa, Jyväskylän yliopisto, Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 12, Jyväskylä 1995.

Pirjo Sinko: Millainen oppiaine äidinkieli on opetussuunnitelman perusteissa 1994? Teoksessa Pirjo Sinko (toim.), Näkökulmia äidinkielen opetussuunnitelmaan, Opetushallitus 1994.

Pirjo Sinko: Ymmärretäänkö äidinkielen merkitys? Uutiset 16.8.1998. www.helsinginsanomat.fi/uutisarkisto.

3. MAAHANMUUTTAJAOPETUS – TUKEA ÄIDINKIELELLÄ JA KOULUN OPETUSKIELELLÄ

Katsaus valtakunnallisiin linjauksiin ja kuntakohtaisiin ratkaisuihin

Maahanmuuttajaopetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja arvopohja korostavat kotoutumista, maahanmuuttajan oikeutta kehittyä kaksikieliseksi ja -kulttuuriseksi (integraatio). Keskeisiä keinoja tukea oppilaan kotoutumista ovat valmistava opetus, oman äidinkielen opetus, muu omakielinen tuki sekä suomi/ruotsi toisena kielenä opetus. Käytännössä kunnat ja koulut ovat päätyneet eri tyyppisiin opetusratkaisuihin. Artikkelin tavoitteena on antaa yleiskuvaus maahanmuuttajien opetuksesta peruskoulussa: tavoitteista ja arvopohjasta, opetuksen eri muodoista sekä käytännön ratkaisuista.

Tavoitteena kotoutuminen

Maahanmuuttajien koulutuksen arvopohja ja tavoitteet voidaan tiivistää kotoutumis-käsitteeseen. Tämä integraatio-käsitteen suomenkielinen vastine otettiin käyttöön muutama vuosi sitten, kun lakia maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta valmisteltiin. Ns. kotouttamislaki tuli voimaan toukokuussa 1999.

Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja löytää paikkansa uudessa asuinmaassaan, esim. oppii vastaanottavan maan kieltä ja toimintatapoja, mutta samalla säilyttää ja kehittää myös omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tutkimusten ja käytännön kokemusten mukaan maahanmuuttajien asettuminen uuteen asuinmaahan onnistuu parhaiten, jos maahanmuuttaja voi säilyttää ja kehittää myös omaa kieltään ja kulttuuriaan: yhdistää jo olemassa olevaan elämäkokemukseensa, tietoihin ja taitoihin uusia elementtejä, rakentaa *monikielistä ja -kulttuurista pätevyyttä*. Hän voi olla esim. suomalais-somalialainen tai suomalais-arabialainen. Ei tarvitse olla joko-tai, vaan voi olla *sekä-että*.

KOTOUTUMINEN - osallisuutta kahdessa kulttuurissa

Monikulttuurisuusideologian näkökulmasta on myös vastaanottavan yhteiskunnan etu, että keskuudessamme on ”sekä-että -ihmisiä”. Maahanmuuttajat tuovat uusia vaikutteita sekä kieli- ja kulttuuriosaamista, mikä rikastuttaa myös vastaanottavan maan yhteiskuntaa ja kulttuuria.

Kotouttamis- ja monikulttuurisuusideologialle vastakkainen näkemys on sulatusuunijattelu. Sulatusuunissa maahanmuuttajalta edellytetään täydellistä sopeutumista, vanhan unohtamista ja uuden omaksumista. Periaatteen tasolla suomalainen maahanmuuttajien vastaanotto nojautuu monimuotoisuuden edistämiseen. Käytännön elämässä on kuitenkin nähtävissä piirteitä kummastakin lähestymistavasta.

Kotoutumisen ja monikulttuurisuuden tavoitteet on ilmaistu myös perusopetusta koskeissa tavoitteissa ja arvolähtökohdissa. Perus- ja esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteita ollaan uudistamassa.¹ Esiopetuksen uudet opetussuunnitelmien perusteet tulivat voimaan vuoden 2000 lopussa. Joulukuussa 2002 Opetushallitus päätti opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-04 noudatettavista opetussuunnitelman perusteista vuosiluokille 3-9 ja vuosiluokille 1-2. Kokeiluperusteista työstetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuoden 2003 loppuun mennessä. Nämä korvaavat vuonna 1994 annetut perusteet. Uusien opetussuunnitelmaperusteiden arvolähtökohdissa monikulttuurisuuden edistäminen ja suvaitsevaisuus ovat selkeästi julkilausuttuina. Maahanmuuttajista todetaan mm. seuraavaa: ”*Opetuksen tulee tukea oppilaan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että oppilaan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi*” (Perusopetuksen opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-2004 noudatettavat opetussuunnitelmien perusteet, s. 176).

Kotoutumisen ydinajatus on uusissa opetussuunnitelmaperusteissa selkeästi ilmaistu. Kotoutumiseen liittyy kiinteästi myös kasvu kaksi(moni)kielisyteen. Kaksikielisyystavoitetta voi perustella monesta näkökulmasta. Äidinkielen säilyttäminen ja kehittäminen on tärkeää mm. tunne-, perhe- ja identiteettisyistä. Hyvän äidinkielen taidon on useissa tutkimuksissa todettu edistävän myös toisen kielen oppimista. Kun lapsella on hallussaan kielellistä ajattelukykyä ja käsitteistöä äidinkielellään, hänen on helpompi omaksua toinen kieli. Eri puolilla maailmaa on alalta lukuisia kiinnostavia tutkimuksia. Mm. yhdysvaltalaiset Wayne ja Collier tutkivat espanjankielisiä siirtolaislapsia USA:ssa ja sitä, millä tavalla lapset parhaiten oppisivat enemmistön kielen eli tässä tapauksessa englannin. Tutkimus toteutettiin monivuotisena seurantatutkimuksena vuosina 1991-96 suurilla tutkimusaineistoilla. Keskeinen tulos oli se, että parhaiten englantia oppivat ne lapset, joita opetettiin kaksikielisesti ts. he oppivat mm. keskeiset käsitteet niin äidinkielellään kuin englanniksi. Luonnollisesti näille lapsille kehittyi myös vahva espanjan kielen taito. Heikoimmin puolestaan menestyivät oppilaat, jotka olivat tavallisissa englanninkielisissä luokissa ja saivat korkeintaan jonkin verran tukiovetusta englannissa ja äidinkielessään. (Wayne P. Thomas & Virginia P. Collier 1991-96, James Mason University).

Useat muutkin tutkimukset ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia: maahanmuuttaja lapsi edistyy parhaiten sekä äidinkielessään että enemmistökielessä, jos hän saa opetusta johdonmukaisesti kummallakin kielellä. Sen vuoksi on tärkeää, että kunnissa ja yksittäisissä kouluissa pyritään järjestämään opetusta sekä oppilaan omalla kielellä että koulun opetuskielellä. Siis ei joko-tai vaan sekä-että. Tämä sekä-että -strategia vaatii panostusta, toimivia opetusjärjestelyitä ja resurssointia. Seuraavassa käsittelemme sitä, millaisia järjestelyvaihtoehtoja ja resursseja kunnilla ja kouluilla on käytössään.

Valmistava opetus – hyvä alku koulunkäynnille

Valmistava opetus on tarkoitettu niille oppilaille, jotka ovat juuri saapuneet Suomeen, mutta myös koulutulokkaille ja 6-vuotiaille. Koulutulokkailta ja 6-vuotiailta ei edellytetä, että he olisivat juuri

¹ Esitelmän pitämisen jälkeen (syksy 2002) opetussuunnitelmavalmistelut ovat edenneet, minkä vuoksi artikkelia on päivitetty vastaamaan vuoden 2003 tilannetta.

maahan tulleita vaan tärkein kriteeri on lapsen tarve saada valmistavaa opetusta ennen 1. luokan aloitusta.

Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa tarvittavat valmiudet perusopetukseen siirtymistä varten. Opetuksessa perehdytään suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, opiskellaan suomen/ruotsin kieltä ja oppilaan omaa äidinkieltä. Tavallisesti opetusta annetaan omassa erillisryhmässä kuitenkin niin, että oppilaita integroidaan esim. taito- ja taideaineissa suomalaisluokkiin.

Valmistavat ryhmät ovat yleensä kielellisesti ja kulttuurisesti sekaryhmiä. Tämän takia omakielisen opetuksen järjestäminen ei ole aina helppoa. Ryhmässä saattaa olla suurimpia kieliryhmiä varten omakielinen koulunkäyntiavustaja tai työllistetty, mutta läheskään aina itse ryhmässä ei ole omakielistä tukea tarjolla. Oppilaat saattavat kuitenkin osallistua oman äidinkielen tunneille, jotka tosin voivat olla toisessa koulussa varsinaisen kouluajan ulkopuolella.

Valmistavaa opetusta voidaan organisoida myös siten, että pyritään kokoamaan kielellisesti yhtenäisiä ryhmiä, jolloin opetusta on helpompi järjestää osittain oppilaiden omalla äidinkielellä. Esimerkiksi Vantaalla suurimpien kieliryhmien oppilaille pyritään muodostamaan omakieliset ryhmät, joissa opetusta annetaan sekä suomeksi että oppilaiden äidinkielellä.

Valmistavaa opetusta annetaan 6–10 -vuotiaille vähintään 450 tuntia ja sitä vanhemmille vähintään 500 tuntia. Kunnat saavat opetuksen järjestämiseen valtionosuuden. Käytännössä tuntimäärät riittävät noin puolen vuoden valmistavaan vaiheeseen, minkä jälkeen oppilas siirtyy perusopetukseen. Kuitenkin monet kunnat ovat pitäneet puolta vuotta aivan liian lyhyenä aikana riittävien kouluvalmiuksien antamiseen oppilaalle. Sen vuoksi etenkin suuret kaupunkikunnat kuten Helsinki, Espoo, Vantaa ja Tampere ovat panostaneet lähtökohtaisesti vuoden mittaiseen valmistavaan opetukseen, minkä jälkeen oppilas voi yksilöllisesti saada vielä lisäaikaa. Tosin jo valmistavan opetuksen aikana oppilaita pyritään integroimaan eri oppiaineissa perusopetukseen. Näin oppilas voi vähitellen, oman taito- ja tietotasonsa kasvaessa, totutella suomalaisluokassa opiskeluun.

Turussa valmistava opetus on lähtökohtaisesti vain puoli vuotta, vaikkakin tietyissä tapauksissa oppilas voi saada lisäaikaa. Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry. ehdotti keväällä 2002 koulutoimelle ja opetuslautakunnalle, että Turku muiden suurien kaupunkikuntien tavoin pidentäisi valmistavan yhteen lukuvuoteen. Samoin ehdotettiin, että Turku ottaisi nykyistä joustavammin opetukseen myös 6-vuotiaita ja koulutulokkaita. Ei ole kenenkään etu, että maahanmuuttajalapsi kokee epäonnistumisia yleisopetuksen luokalla. Riittävän pitkä, joustava valmistava opetus turvaa hyvän aloituksen koulunkäynnille ja ennaltaehkäisee kouluvaikeuksia, mm. erityisopetukseen siirtoja.

Tärkeää on, että tuki jatkuu johdonmukaisesti myös valmistavan vaiheen jälkeen, siirtyipä oppilas yleis- tai erityisopetuksen luokkaan. Seuraavassa kerrotaan eri tukimuodoista ja niiden järjestelymalleista.

Oman äidinkielen opetus – tavoitteena vahva ajattelukieli ja persoonallisuuden kasvu

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea mm. ajattelukielen, kielenkäyttötaitojen, itseilmaisun ja viestinnän kehittymistä sekä persoonallisuuden ehyttä kasvua. Uusissa opetussuunnitelmaperusteissa todetaan: ”*Yhdessä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen*

kanssa oppilaan oman äidinkielen opetus vahvistaa oppilaan identiteettiä ja rakentaa pohjaa monikulttuurisuudelle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle.” (Perusopetuksen opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-2004 noudatettavat opetussuunnitelmien perusteet, s. 58). Mielestäni tärkeää on korostaa oman äidinkielen opetuksen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen yhteistä päämäärää ja pyrkiä myös käytännössä yhteistyön toteuttamiseen.

Vieraskielisille oppilaille voidaan järjestää oman äidinkielen opetus kuten suomen- ja ruotsinkielisille perusopetuslain (628/1998) 12§:n 2. momentin mukaisesti. Tällöin kunta ei saa opetuksen järjestämiseen erillistä tukea. Tavallisesti kunta kuitenkin järjestää opetuksen erillisen valtion resurssin turvin siten, että oppilasryhmä saa opetusta kaksi viikkotuntia. Opetusryhmässä pitää olla lukukauden alkaessa vähintään neljä oppilasta. Kunnilla ei ole velvoitetta opetuksen järjestämiseen, mutta valtion tuen ansiosta opetusta järjestetään monessa kunnassa. Vuonna 2000 oman äidinkielen opetusta annettiin 326 kunnassa, kieliä oli 52 ja oppilaita yli 10 000.

Tuntimäärän pienuutta on kritisoitu ja toivottu sen nostamista. Tuntimäärä on toki tärkeä kysymys, mutta tärkeää on myös se, miten tuntimäärä käytetään: miten opetus on kunnissa organisoitu, mitkä toimintamahdollisuudet ja millainen asema oman äidinkielen opetuksella on yksittäisissä kouluissa sekä koko koulutoimen tasolla.

Keskeistä on, että opetus integroituisi ajallisesti ja sisällöllisesti oppilaan muuhun koulunkäyntiin, jotta se aidosti tukisi oppilasta, hänen kehitystään ja oppimistaan. Kuntien ratkaisut ovat hyvin vaihtelevia, esim. Vantaalla erityisesti suurien kieliryhmien opetus on pääsääntöisesti järjestetty koulupäivän aikana, mutta monissa kunnissa mm. Turussa opetus on tavallisesti koulupäivän ulkopuolella. Tämä luonnollisesti vaikeuttaa opetuksen integrointia oppilaan muuhun koulunkäyntiin, mm. yhteistyö oman äidinkielen opettajien ja koulun muiden opettajien kesken jää usein vähäiseksi. Olisikin tärkeää, että oman äidinkielen opetusta pyrittäisiin mahdollisimman paljon sisällyttämään normaaliin koulupäivään tai sijoittamaan oppitunnit välittömästi muiden tuntien jälkeen tai ennen niitä. Tärkeää on myös muutoin turvata opetuksen asema ja taso mm. tarjoamalla opettajille ohjausta sekä riittävät oppimateriaalit ja -välineet.

Myös arvioinnin kehittäminen on keskeinen ja ajankohtainen haaste. Valtakunnalliset perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit maahanmuuttajien oman äidinkielen opetukseen valmistuivat vuoden 2001 lopussa ja ne tulivat kuntien käyttöön kevätlukukautena 2002. Oppiaine arvioidaan numeromerkinnällä viimeistään päättötodistuksessa edellyttäen, että oppilas on opiskellut äidinkieltään vuosiluokkien 7-9 aikana yhteensä vähintään kaksi viikkovuosituntia. Asianmukainen arviointi vahvistaa oman äidinkielen asemaa vakavasti otettavana oppiaineena ja antaa myös opettajille työkaluja opetuksensa kehittämiseen ja tulosten arviointiin.

Muu omakielinen opetus koulunkäynnin tukena

Oman äidinkielen opetusta voidaan täydentää antamalla oppilaille myös muuta tukea ja ohjausta heidän omalla äidinkielellä. Omakielinen opetus avaa oppimisen solmukohtia ja vahvistaa oppilaan kaksikielisyyttä. Toteutusmalleja on useita. Opetus voidaan järjestää tukiopetuksena tai rinnakkaisopetuksena. Turussa koulutoimen palveluksessa työskentelee omakielisiä tukiopettajia, jotka kiertävät yleensä useissa kouluissa opettamassa. Jyväskylässä maahanmuuttajien opetus on keskitetty muutamalle ns. tukitoimikoululle, joissa toimii oppilaiden omakielisiä kieliavustajia.

Koulu voi myös perustaa vieraskielisille oppilaille omakielisiä tai kaksikielisiä luokkia. Kuopiossa maahanmuuttajaoppilaat ohjataan kaupungin keskustassa sijaitsevaan Männistön kouluun, jossa he

opiskelevat pääsääntöisesti 1.-6. luokan omakielisissä ryhmissä (lukuvuonna 2002-2003 venäjä ja arabia). Huomattava osa opetuksesta on omakielistä. Lisäksi oppilaat opiskelevat suomea toisena kielenä ja integroituvat yksilöllisen suunnitelman mukaan tietyissä oppiaineissa suomalaisluokkiin. Oppilas siirtyy suomalaiseen luokkaan viimeistään tullessaan yläasteelle. Kaksikielisesti toimivia luokkaratkaisuja on myös pääkaupunkiseudulla mm. Helsingissä: Roihuvuoren ala-asteella toimii suomalais-virolainen luokka ja Myllypuron ala-asteella annetaan jokaisella luokka-asteella yhdessä luokassa kaksikielistä opetusta suomeksi ja venäjäksi.

Omakielisen opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää normaaleja opetusresursseja tai erillisresursseja (tukiopetus tai maahanmuuttajien tukiopetusresurssi).

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus tukemassa kaksikielisyyttä

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus on tarkoitettu oppilaille, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Sitä opetetaan osittain tai kokonaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärän sijasta. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas saavuttaa perusopetuksen loppuun mennessä mahdollisimman hyvän suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla ja, että hän voi opiskella täysipainoisesti perusopetuksen oppiaineita ja jatkaa opintojaan peruskoulun jälkeen. Kuten edellä todettiin, oman äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen yhteisenä päämääränä on ”vahvistaa oppilaan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.” (Perusopetuksen opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-2004 noudatettavat opetussuunnitelmien perusteet, s. 60).

Yleensä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus on ryhmämuotoista opetusta koulupäivän aikana. Opetus voidaan järjestää osana koulun opetusta tai/ja erillisen resurssin turvin (koulun tukiopetusresurssi tai maahanmuuttajien tukiopetusresurssi).

Vieraskielisen oppilaan suomen/ruotsin kielen taito arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä -kriteereiden mukaan (päättöarvioinnin kriteerit 1999). Näin menetellään myös siinä tapauksessa, vaikka oppilaalle ei ole järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta. Tosin jos oppilaan suomen/ruotsin kielen taito on äidinkielen tasoinen, oppilas voidaan arvioida suomen/ruotsin kielen oppimäärän mukaan. Todistuksessa äidinkieli ja kirjallisuus -otsikon alle merkitään sekä suomen tai ruotsin kielen /suomi tai ruotsi toisena kielenä -arvosana että oman äidinkielen arvosana (kt. Perusopetuksen oppilaan arvioinnin perusteet 1999, Opetushallitus)

Kun erityistä tukea tarvitaan

Osa oppilaista tarvitsee intensiivistä tukea niin koulun opetuskielellä kuin äidinkielellään. Osa näistä oppilaista siirtyy oppimisvaikeuksien takia esim. mukautettuun opetukseen. Silti kaikki heikosti menestyvät maahanmuuttajaoppilaat eivät välttämättä ole mukautetun opetuksen oppilaita vaan oppimisvaikeuksien taustalla ovat esim. traumaattiset kokemukset sekä vähäinen koulunkäyntitausta kotimaasta, jolloin ikäluokkaa vastaavan opetuksen seuraaminen suomalaisessa luokassa on ylivoimista.

Monissa kunnissa on kehitetty tuettuja opetusmuotoja osana yleisopetusta, esim. Espoossa on panostettu pienryhmäopetukseen, johon heikosti menestyvä maahanmuuttajaoppilas voidaan siirtää lukuvuodeksi kerrallaan. Helsingissä jotkut valmistavan opetuksen luokat toimivat ns. tuetun opiskelun luokkina, joissa myös jo perusopetuksessa olevat, tukea tarvitsevat oppilaat voivat

opiskella tiettyjä aineita tai tiettyjä jaksoja. Tuettua opetusta järjestetään myös Turussa muutamissa kouluissa.

Kohti jatko-opintoja

Maahanmuuttajien jatko-opintoihin hakeutuminen ei ole läheskään aina yksinkertaista: erityisesti ne oppilaat, jotka tulevat teini-ikäisinä Suomeen ovat herkästi väliinputoajia. Kielitaito ei riitä vielä jatko-opintoihin, ja koulunkäyntitausta voi eri syistä olla hyvinkin puutteellinen. Näille ja muille eri syistä lisätukea tarvitseville nuorille on varsinkin suuremmissa kunnissa kehitelty erityyppistä peruskoulua täydentävää ja jatko-opintoihin valmentavaa opetusta. Esimerkiksi Vantaan avoin oppimiskeskus tarjoaa nuorille maahanmuuttajille valmistavaa opetusta, lisäopetusta ja peruskoulua täydentävää opetusta. Ammatillisissa oppilaitoksissa eri puolilla Suomea annetaan puolestaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta.

Eri kunnat tarjoavat vaihtelevasti tukea lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville maahanmuuttajille. Esimerkiksi Helsingissä toimii erikielisiä tukiopettajia ammatillisessa koulutuksessa. Turun ammatti-instituutissa on puolestaan järjestetty vieraskielisille opiskelijoille oman äidinkielen kursseja.

Yhteenveto

Kotoutumisen ja toimivan kaksikielisyyden edistäminen edellyttävät panostusta sekä oppilaan omaan äidinkielen että koulun opetuskielen hallintaan. Tärkeää on, että tuki integroituu mielekkäällä tavalla oppilaan koulunkäyntiin ja jatkuu koko koulunkäynnin ajan johdonmukaisesti ja joustavasti, oppilaan muuttuvat tarpeet huomioiden. Hyvät järjestelyt eivät aina ole kalliita, joskaan rahankaan merkitystä ei pidä vähätellä. Tärkeintä on se, että kunnassa ja koulussa tartutaan haasteeseen ja yhteistyöllä pyritään turvaamaan niin oppilaan äidinkielen kuin suomen- tai ruotsinkielisissä kunnissa ruotsinkielinen tuki.

Terhikki Mäkelä

Kirjoittaja toimii koulutussuunnittelijana ja maahanmuuttajien opettajana Åbo Akademin täydennyskoulutuskeskuksessa. Lisäksi hän on Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:n varapuheenjohtaja. (sähköposti: terhikki.makela@abo.fi, p. 02-2356 206 k).

Lähteet:

Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet, 2002, Opetushallitus

Espoon kaupungin www-sivut (www.espoo.fi → maahanmuuttajaopetus)

Helsingin kaupungin www-sivut (www.edu.hel.fi → maahanmuuttajaopetus) sekä sähköpostitse tietojen kysely Helsingin opetustoimesta opetuskonsultti Katri Kuukalta 28.11.2002.

Jyväskylän kaupungin www-sivut (www.jkl.fi/opetusvirasto → maahanmuuttajaopetus)

Kuopion kaupungin www-sivut (www.kuopio.fi → Männistön koulu) sekä keskustelu puhelimitse Männistön koulun rehtori Unto Lesosen kanssa, syyskuu 2002.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 1.5.1999.

Maahanmuuttajaopetuksen kehittämis ehdotus Turun kaupungin opetuslautakunnalle ja koulutoimelle. Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry. 16.4.2002.

Maahanmuuttajien, saamenkielisten ja romaninkielisten oppilaiden/opiskelijoiden opetusjärjestelyt esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa 2002, Opetushallituksen tiedote 12.8.2002. (saatavana mm. osoitteesta www.oph.fi)

Omaa äidinkieltä oppimaan! – maahanmuuttajien äidinkielen opetusta ja omankielistä ohjausta Turun ammatti-instituutissa, kokeiluprojektin raportti 1999. Turun ammatti-instituutti, Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi ja Turun maahanmuuttajakouluttajien resurssirengas.

Opetushallituksen www-sivut (www.opetushallitus.fi ja www.edu.fi → maahanmuuttajien koulutus)

Perusopetuksen opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-2004 noudatettavat opetussuunnitelmien perusteet vuosiluokille 3–9 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1–2. Opetushallitus 12.12.2002. 63/011/2002. (saatavissa mm. www.oph.fi -sivustoilta).

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 1994, Opetushallitus.

Perusopetuksen oppilaan arvioinnin perusteet 1999, Opetushallitus.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit 1999, Opetushallitus.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen, Opetushallituksen tiedote 76/2001

Thomas, Wayne, P. & Collier, Virginia P. 1997. School Effectiveness for Language Minority Students. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education.

Turun kaupungin www-sivujen ns. mamu-portaali: www.tkukoulu.fi/mamu

Vantaan kaupungin www-sivut (www.vantaa.fi → maahanmuuttajaopetus) ja tietojen kysely sähköpostitse Ulla Lappalaiselta, konsultoiva suomi toisena kielenä -opettaja, Vantaan sivistystoimi, syyskuu 2002.

4. OMAN ÄIDINKIELEN OPETUKSEN ARVIOINTIA KEHITTÄMÄSSÄ

Äidinkielen opetus – teho-opetusta kahdessa viikotunnissa

Oman äidinkielen opetus on haasteellinen ja vaikea, mutta myös mielenkiintoinen työkenttä. Opettajan tehtävänä on antaa tehokasta, äidinkielen taitoa monipuolisesti kehittävää opetusta kahdessa viikotunnissa ryhmää kohden. Yleensä opetusryhmässä on edustettuna eri ikä-, luokka- ja taitotasoja. Opetuksen suunnittelu, eriyttäminen ja oppilaiden arviointi vaativat opettajalta paljon työtä.

Turussa oman äidinkielen opetusta annetaan 18 eri kielessä. Nämä ovat albania, arabia, bosnia, dari, espanja, hollanti, kiina, kurdi, persia/farsi, puola, ranska, romani, saksa, somali, turkki, venäjä, vietnam ja viro. Jokaisessa kieliryhmässä on omat erityispiirteensä ja haasteensa.

Oman äidinkielen opetusta annetaan Turussa 18 kielessä.

Arviointikriteereitten työstöä

Äidinkielen opetuksen tulisi antaa oppilaalle eväitä kehittää oman äidinkielen osaamistaan sekä vahvistaa toiminnallista kaksikielisyyttä. On tärkeää luoda oman äidinkielen opetukseen yhteisiä kriteereitä, jotka ohjaavat ja tarkentavat opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja oppimistulosten arviointia. Opetushallitus kokosi vuonna 2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia kriteerit maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksen päättöarviointiin. Turusta viron kielen opettaja Irina Kollo osallistui työskentelyyn. Mukana oli myös kurdin, arabian, albanian, turkin, somalin ja vietnamin kielen opettajia, Opetushallituksen asiantuntijoita sekä maahanmuuttaja- ja erityisopetukseen perehtynyt suomalaisopettaja. Lisäksi kuultiin tutkijoita, mm. kielentutkija Sirkku Latomaata. Työryhmän jäsenet kävivät koko työskentelyn ajan keskustelua oman kieliyhteisönsä jäsenten kanssa, ja kun kriteerit valmistuivat, ne lähetettiin lausuntokierrokselle. Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit ovat raportin lopussa liitteenä (liite 2).

Perustaltaan äidinkieli merkitsee vähemmistökielisellem oppilaalle samoja asioita kuin suomen- tai ruotsinkielisellem oppilaalle. Se on ajattelun, itseilmaisun, viestinnän, sosiaalisten suhteiden, maailmankuvan muodostumisen sekä kulttuurin siirron ja kehittämisen väline. Vähemmistökielisen oppilaan äidinkielen tavoitteita ei kuitenkaan pidä asettaa samalle tasolle kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla. On aivan eri asia oppia äidinkieltään ympäristössä, jossa omaa kieltä puhutaan usein vain omassa perheessä ja joidenkin tuttavien kesken, kuin jos oman kielen virikkeitä on monipuolisesti saatavilla perheessä, koulussa, viestimissä ja ystäväpiirissä.

Vähemmistökielisen oppilaan äidinkielen tavoitteiden tasoon vaikuttavat monet tekijät, mm. se, minkä ikäisenä oppilas on tullut Suomeen ja onko hän jo käynyt kotimaassaan koulua. Oman kieliyhteisön antama tuki vaihtelee, ja lisäksi jokaisessa kieliyhteisössä on omat erityispiirteensä esim. inkeriläisillä oppilailla äidinkielen käsite voi olla monitulkintainen. Nämä moninaiset asiat on otettava huomioon oman äidinkielen taitojen arvioinnissa.

Oppilaiden lähtötasot vaihtelevat jokseenkin olemattomasta äidinkielen taidosta erittäin vahvaan osaamiseen. Tasoja on ainakin seuraavanlaisesti:

- a. Oppilaan äidinkielen taidot puuttuvat kokonaan.
- b. Oppilas ymmärtää yksinkertaista arkikieltä.
- c. Oppilas ymmärtää ja puhuu yksinkertaista arkikieltä ja selviytyy kielellisesti yksinkertaisissa arkielämän tilanteissa.
- d. Oppilas ymmärtää, puhuu, lukee ja kirjoittaa yksinkertaista arkikieltä.
- e. Oppilas osaa puhua, lukea ja kirjoittaa äidinkieltään, mutta sanavarasto sekä kielen monimutkaisempien rakenteiden hallinta on heikko
- f. Oppilaalla on sellaiset valmiudet äidinkieleessään, että hän voi osallistua kyseisen luokka-asteen opetukseen kotimaassaan/omakielisessä luokassa vieraassa maassa tai Suomessa tai hän osaa omaa äidinkieltään hyvin kaikilla kielen osa-alueilla.

Yhtenäisten kriteereitten laadinta oman äidinkielen opetukseen ei siis ole helppo tehtävä. Kriteerityöryhmä pohtikin alkuun kenen tai keiden mukaan kriteerit pitäisi laatia ja minkä pituista oppimäärää varten. Työryhmässä päädyttiin siihen, että kriteerit laaditaan sillä oletuksella, että opetusta on kaksi viikkotuntia, ja oppilaat eivät ole saaneet ollenkaan tai vain vähän muuta omakielistä opetusta. Työryhmän lähtökohtana olivat vielä voimassa olevat oman äidinkielen opetussuunnitelmien perusteet vuodelta 1994. Lisäksi tutkittiin jo olemassa olevia pääkaupunkiseudulla laadittuja kriteereitä.

Äidinkieli ja kirjallisuus on laaja-alainen oppiaine, se on tieto, taito- ja taideaine. Näin myös kriteereitten pitää kuvastaa oppiaineen laaja-alaista luonnetta. Äidinkielen osaamisprofiilissa lähdettiin liikkeelle viidestä eri osa-alueesta. Näitä ovat 1) puhuminen ja kuunteleminen, 2) lukeminen ja kirjallisuus, 3) kirjoittaminen, 4) kielentuntemus ja 5) kulttuurituntemus ja kieli-identiteetti. Eri osa-alueisiin liitettiin kielikohtaisia varauksia esim. puhumisessa ja kuuntelemisessa voidaan ottaa kantaa eri murteiden tuntemiseen, lukemisessa ja kirjallisuudessa voidaan huomioida kulttuurin tekstejä ja tekstilajeja jne.

Työryhmän työn tuloksena syntyi kaikkiin äidinkieliin yksi mitoitus. Tämän on tarkoitus toimia pohjana kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetussuunnitelmille. Tässä on haastetta niin opettajille kuin kouluille ja kunnille. Opetushallituksen tarkoituksena on tukea kuntia järjestämällä kriteereitten laatimisessa tarvittavaa koulutusta. Niin opetussuunnitelmien ja arvioinnin kuin myös

oppimateriaalien kehittäminen on tärkeää työtä: tämä kehitystyö vahvistaa oman äidinkielen opetuksen arvostusta ja merkitystä suomalaisessa koulussa ja maahanmuuttajien opetuksessa.

Esityksen pitäjä Irina Kollo on viron kielen oman äidinkielen opettaja. Hän toimii myös oman äidinkielen opettajien yhdysopettajana Turun koulutoimessa. Irina Kollo osallistui Opetushallituksen koollekutsumaan työryhmään, jonka tehtävänä oli laatia valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit maahanmuuttajien oman äidinkielen opetukseen. (sähköposti: irina.kollo@nic.fi, p. 02-244 9691).

Artikkelin on laatinut Terhikki Mäkelä Irina Kollon seminaariesityksen pohjalta.

5. MAAHANMUUTTAJIEN OPETUKSEN KOKEMUKSIA JA MALLEJA TURUSSA

5.1. Ratkaisumalleja monikulttuuriseen opetukseen turkulaisessa perusopetuksessa

Turun peruskouluissa 7,9% oppilaista puhuu äidinkielenään muuta kuin koulun virallista opetuskieltä.

Valmistava opetus

Valmistavaa opetusta järjestetään Suomeen muuttaville peruskouluikäisille oppilaille Opetushallituksen ohjeiden mukaisesti. Valmistava opetus kestää puolesta vuodesta vuoteen. Jos puolen vuoden opiskelu valmistavan opetuksen ryhmässä ei riitä, on opettajalla mahdollisuus anoa vanhempien suostumuksella oppilaalle jatkoaikaa ennen siirtymistä yleisopetuksen luokkaan. Valmistavassa opetuksessa keskitytään suomen kielen ja suomalaisten koulunkäyntitaitojen opetukseen. Tällä hetkellä valmistavaa opetusta on vuosiluokilla 1-6 viisi ryhmää (kaksi Varissuon koulussa, kaksi Pansion koulussa ja yksi Lausteen koulussa) sekä vuosiluokilla 7-9 kaksi ryhmää Puropellon koulussa. Valmistavan opetuksen ryhmäkoko on noin kymmenen oppilasta. Ryhmästä vastaa yksi opettaja. Kahta ryhmää kohti on palkattu yksi yhteinen koulunkäyntiavustaja.

Yleisopetukseen siirtyminen

Valmistavan opetuksen jälkeen oppilas siirtyy tavalliseen yleisopetuksen luokkaan tai joissakin tapauksissa erityisopetuksen luokkaan. Turussa maahanmuuttajat ovat alueellisesti keskittyneet tietyille alueille, mikä aiheuttaa sen, että joissakin kouluissa maahanmuuttajia on erittäin paljon, joissakin kouluissa jonkin verran ja joidenkin alueiden kouluissa ei juuri ollenkaan. Eniten vieraskielisiä oppilaita on Varissuolla, Lausteella ja Halisissa sijaitsevissa kouluissa (vuosiluokat 1-6) sekä Turun Suomalaisessa Yhteiskoulussa, Kupittaaan ja Aurajoen koulussa (vuosiluokat 7-9).

Yleisopetuksen tukimuodot

Yleisopetuksessa on järjestetty vieraskielisille oppilaille seuraavia tukitoimenpiteitä:

Suomi toisen kielenä -opetus

Suomi toisena kielenä -opetus on tarkoitettu tukemaan oppilaiden suomen kielen taitojen systemaattista oppimista oppilaan omista tarpeista lähtien. Suomi toisena kielenä -opettajia on 11. Vuosiluokilla 1-6 on viisi opettajaa (Varissuo, Lauste, Nummi, Pansio ja Nunnavuori) ja vuosiluokilla 7-9 neljä opettajaa (Puropelto, Kupittaa, TSYK ja Perno). Erityiskouluissa on yksi opettaja, jonka sijoituspaikkana on Samppalinnan koulu ja lukiossa yksi (Luostarivuori).

Omakielinen opetus

Omakielinen opetus tukee oppilasta perusopetuksen oppisisältöjen oppimisessa omalla äidinkielellä. Se on tarkoitettu niille oppilaille, joiden suomen kielen taito on vasta kehittymässä, ja jotka

hyötyvät omalla kielellä saadusta opetuksesta (osaavat omaa äidinkieltään). Omakieliset opettajat tekevät yhteistyötä luokan- ja aineenopettajien kanssa. Omakielisiä kiertäviä opettajia on 13 (osa on päätoimisia, osa sivutoimisia). Kielet ovat albania, arabia, bosnia, kurdi, somalia, venäjä ja vietnam. Ne edustavat niitä kieliä, joita puhuvia oppilaita on eniten turkulaisissa kouluissa.

Oman äidinkielen opetus/kotikielen opetus

Oman äidinkielen opettajia on noin 20. Oppilaan omaa äidinkieltä/kotikieltä opetetaan kaksi tuntia viikossa koulupäivän ulkopuolella, jos halukkaita opiskelijoita on vähintään neljä ko. kieliryhmästä. Opetukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Oppilaat voivat tulla eri kouluista siihen paikkaan, jossa opetusta järjestetään.

Tuettu opetus

Tuettu opetus tarkoittaa suomen kielellä annettavaa lisäopetusta niille oppilaille, jotka eivät selviä koulussa yllämainituilla tukitoimilla. Kouluilla on erilaisia ratkaisumalleja opetusjärjestelyissä. Opettajia on viisi. Kaksi heistä toimii vuosiluokilla 1-6 (Varissuo ja Lauste), kaksi vuosiluokilla 7-9 (Luostarivuori ja Puropelto) sekä yksi toimii kiertävänä tukiopettajana tarpeen mukaan.

Koulunkäyntiavustajat

Koulutoimi antoi oppisopimuspaikan ja valmistumisen jälkeen töitä neljälle maahanmuuttajataustaiselle koulunkäyntiavustajalle. Koulut käyttävät heitä kulloistenkin tarpeiden mukaan. Avustajat ovat arabian-, kurdin-, somalian- ja venäjänkielisiä.

Muita järjestelyitä

Tukitoimien lisäksi koulujen on mahdollisuus tehdä omia järjestelyjään maahanmuuttajaoppilaiden oppimisen tueksi. Esimerkiksi Varissuon koulussa alkaa ensi syksynä kokeilu, jossa ensimmäisen luokan oppilaille tarjotaan kielipainotteinen luokka. Luokalle otetaan 10 suomea äidinkielenään puhuvaa ja 10 suomea toisena kielenä puhuvaa oppilasta. Luokasta vastaa yksi opettaja. Uutta järjestelyssä on se, että luokalla on viisi jakotuntia enemmän kuin tavallisella ensimmäisellä luokalla. Ylimääräisillä jakotunneilla opiskellaan suomea äidinkielenä/suomea toisena kielenä.

Tehokkaan opetuksen järjestäminen oppilaille, joiden suomen kielen taito on vasta kehittymässä, vaatii paljon suunnittelua ja yhteistyötä. Toimivalla yhteistyöllä on löydetty hyviä malleja myös Turussa. Koulun tuen lisäksi kaikkein tärkeintä on maahanmuuttajaoppilaan oma asenne opiskeluun ja kodin tuki sekä myönteinen suhtautuminen.

Tellervo Vaitinen

Kirjoittaja toimii Turussa maahanmuuttajaoppilaiden tukiopettajana ja monikulttuurisen opetuksen ohjaavana opettajana. (sähköposti: tellervo.vaitinen@tkukoulu.fi).

5.2. Näkökulmia maahanmuuttajien omakieliseen ja oman äidinkielen opetukseen

Oman äidinkielen opetuksen asema

Oman äidinkielen opetusta ei ole integroitu riittävästi suomalaiseen koulujärjestelmään. Oma äidinkieli on maahanmuuttajaoppilaille vapaaehtoinen oppiaine, jota opiskellaan lähinnä normaalien koulupäivien jälkeen. Oppitunteja on kaksi viikossa, mikä on hyvin vähän verrattuna suomen tai ruotsin äidinkielen opetukseen. Ongelmana on myös se, ettei oman äidinkielen opettajilla ole välttämättä riittävästi ammattipätevyyttä toimia työtehtävässään.

Kunnissa laaditaan kotouttamisohjelmia maahanmuuttaja-asukkaita varten. Kotouttamisesta puhuttaessa korostetaan niin Suomeen sopeutumisen tärkeyttä kuin myös oikeutta oman kulttuuriin säilyttämiseen. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että myös oikeus oman äidinkielen opiskeluun katsottaisiin koulussa kuuluvan osaksi onnistunutta kotouttamista.

Oman äidinkielen integrointi koulujärjestelmään

Miten oman äidinkielen asemaa sitten voitaisiin parantaa? Toivottavaa olisi, että äidinkieltä voisi opiskella kouluaikana, jolloin se olisi samanarvoisessa asemassa muiden oppiaineiden kanssa.

Tällä hetkellä opettajan työtä hankaloittaa myös oppimateriaalin puute. Olisi hyvä, jos Opetushallitus ja kunnat panostaisivat kaksikieliseen oppimateriaaliin. Äidinkielen kirja voisi pitää sisällään omakielisiä kappaleita, joiden yhteydessä olisi suomenkielisiä selityksiä.

Opettajan työtä helpottaisi lisäksi se, jos kouluissa arvostettaisiin oman äidinkielen opettajien työtä ja koettaisiin äidinkielen opetuksen olevan maahanmuuttajaoppilaille tärkeää. Valitettavasti näin ei aina ole.

Omakielinen opetus

Omakielisen opettajan rooli on tukea ja auttaa oppilaita heidän omalla äidinkielellään. Tuki kohdistuu erityisesti oppilaisiin, joilla suomen kielen taito on vielä heikko. Omakielinen opettaja toimii joko yhdessä tai useammassa koulussa. Hän voi toimia luokilla 1-6 ja 7-9 sekä erityiskouluissa. Mikäli opettajalla on Turussa monta koulua, yksi kouluista valitaan pääkouluksi.

Opettajan tehtävät voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen:

1. Opetustehtävä

Opettajan tehtävänä on antaa tukiopetusta eri aineissa lapsen omalla äidinkielellä. Tällöin opettaja voi käyttää lapsen oppikirjoja ja opettajan omaa opetusmateriaalia. Erityisen hyödyllistä on kaksikielinen opetusmateriaali. Esimerkiksi Peppi Pitkätossua voi lukea sekä suomen että arabian kielellä. Kaksikielisen materiaalin avulla pystyy helposti havaitsemaan oppilaan äidinkielen ja suomen kielen sanavaraston puutteita.

Omakielisen opettajan tunneilla voidaan myös opiskella asioita, jotka ovat oppilaalta jääneet oppimatta. Jos vasta maahan tullut oppilas sijoitetaan valmistavan vaiheen jälkeen ikänsä takia

esimerkiksi neljännelle luokalle, omakielinen opettaja voi käydä oppituntien aikana läpi niitä aiempina vuosina opetettuja asioita, joiden osaamista neljäs luokka edellyttää.

2. Kasvatustehtävä

Opettaja auttaa oppilasta sopeutumaan ja tutustumaan suomalaiseen kouluun. Opettaja voi saada oppilaaseen hyvinkin luottamuksellisen suhteen, koska hän kykenee ehkä ainoana ihmisenä koulussa keskustelemaan oppilaan kanssa tämän äidinkielellä. Tämän vuoksi hänellä on hyvä mahdollisuus tukea oppilasta tämän kohdatessa vaikeuksia. Hän voi myös kannustaa oppilaita ja pyrkiä tarvittaessa lisäämään heidän opiskelumotivaatiotaan.

Lisäksi omakielinen opettaja voi opettaa kouluissa monikulttuurisuutta. Hän voi esimerkiksi pitää suomalaisille oppilaille tunteja, joiden avulla oppilaat voivat tutustua maahanmuuttajaoppilaiden kulttuureihin.

3. Yhteistyötehtävä

Opettajan olisi tärkeää omata laaja yhteistyöverkosto. Opettaja toimii yhteistyössä koulutoimintakeskuksen, koulujen opettajien ja muun henkilökunnan sekä vanhempien kanssa.

Omakielisen opettajan yhteistyökumppanit

Esityksen pitäjä Mohammad Badawieh on omakielinen/oman äidinkielen opettaja Turusta. Hänen pääkoulunaan on Sampoalinnan koulu. Badawieh on Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:n puheenjohtaja. (sähköposti: badawieh@tkukoulu.fi).

Artikkelin on laatinut Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:n hallituksen jäsen, psykologi Saara Ahonen Badawieh'n seminaariesityksen pohjalta.

5.3. Opettajien yhteistyön haasteita ja pulmia maahanmuuttajaopetuksessa

Omakielinen opetus ja yhteistyö luokanopettajien kanssa

Omakielisten opettajien ja luokanopettajien yhteistyö tuntuu toimivan hyvin Turussa. Toimiva yhteistyö onkin välttämätöntä, jotta omakielinen opetus todella tukisi oppilaan koulunkäyntiä.

Yhteistyön haasteet

Vaikka yhteistyö onkin toimivaa, sitä hankaloittavat muutamat tekijät. Omakielinen opettaja työskentelee useilla kouluilla ja samalla koululla hän on yleensä korkeintaan yhden päivän, usein vain pari kolme tuntia. Omakielisen ja luokanopettajan yhteiselle suunnittelulle ei ole aikaa.

Luokanopettajilta vaaditaan maahanmuuttajaoppilaan tukemisessa suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Viikon aikana hänen pitäisi koota asioita, joita omakielinen opettaja käy läpi oppilaan kanssa.

Omakieliseltä opettajalta puolestaan odotetaan tavattoman laajaa asioiden hallintaa, ja hänellä voi olla yhtä aikaa opettavana monelta luokka-asteelta hyvin eritasoisia oppilaita.

Omakielinen opettaja voimavarana

Omakielisen opettajan valttina on se, että hän tuntee oppilaiden taustat. Uskoisin, ettei hänellä ole myöskään kielivaikeuksia oppilaiden kanssa. Olen tosin kuullut, että saman kielen murteet voivat olla niin erilaisia, että oppilaat eivät aina ymmärrä opettajaa.

Oppilaat osaavat odottaa omakielistä opettajaa. Isommat oppilaat osaavat jo itsekin varata opettajalle selvitettäviä asioita siksi päiväksi tai tunniksi, kun hän tulee taas koululle.

Olen kuullut sellaisiakin mielipiteitä, ettei omakielisiä opettajia tarvittaisi, mutta ainakin meidän koulussamme heidät otetaan ilolla vastaan ja heitä arvostetaan. He saavat varmasti oppilaita muilta oppitunneilta opetukseensa.

Yhteistyö oman äidinkielen opettajien ja muiden opettajien välillä – kokemuksia ja havaintoja

En haluaisi kuulostaa negatiiviselta, mutta on sanottava, että yhteistyö oman äidinkielenopettajien ja luokanopettajien välillä on valitettavan vähäistä. Esteenä ovat nähdäkseni käytännön syyt: usein oman äidinkielenopettajat tulevat pitämään tuntejaan paljon sen jälkeen, kun muut opettajat ovat jo lähteneet kotiin. Yhteistyötä on mahdotonta tehdä, kun opettajat eivät edes tapaa toisiaan, nimet ovat vieraita, kasvot vielä vieraampia.

Kun lukuvuosi alkaa elokuussa, voi joillakin äidinkielenryhmillä opetus alkaa jopa kuukautta myöhemmin. Se on valitettavaa oppilaiden kannalta, jotka ovat epätietoisia. He odottavat opettajaa joka viikko, ja sitten kun hän tulee, oppilaat ovat saattaneet lakata odottamasta. He ajattelevat, ettei opettaja tälläkään viikolla tule. Niinpä voi kulua paljon aikaa ennen kuin ryhmät ovat selvillä.

Toivomme, että tähän järjestelyyn löytyisi parempi ratkaisu, jotta äidinkielen tunnit olisivat yhtä säännöllisiä kuin muutkin oppitunnit, ja että ne toimisivat lukuvuoden alusta asti.

Monia varmasti kiinnostaisi tietää oman äidinkielen opetuksesta: mitä aiheryhmiä opetuksessa käsitellään, tukeeko opetus esim. ympäristötietoa, historiaa, matematiikkaa tai esitteleekö opettaja kirjallisuutta. Me muiden aineiden opettajat tai luokanopettajat emme tiedä sitäkään, mitä esim. englanninopettaja opettaa, mutta jos meitä kiinnostaa, voimme tutustua oppikirjoihin. Näitä harvinaisempia kieliä me emme osaa, eivätkä kirjat, jos niitä on, paljasta meille juuri mitään. Voimme saada tietoa ainoastaan näiltä opettajilta itseltään, joten tarvitsemme heitä tiedonvälittäjinä. Erittäin hedelmällistä on lisäksi, jos oman äidinkielenopettaja voi kertoa luokanopettajalle oppilaan äidinkielen tasosta.

Mieltäni on vaivannut jo jonkin aikaa, onko lapselle eduksi opettaa kaksia kirjaimia yhtä aikaa niissä kielissä, joissa kirjaimet näyttävät samanlaisilta, vaikka ne ovatkin eri kirjaimia ja niissä, joissa lisämerkit muuttavat äänteen aivan toiseksi. Kokemukseni mukaan esim. venäjä, vietnam ja albania sekaannuttavat heikkoa oppilasta. Tosin lahjakas oppilas pystyy omaksumaankin kaiken. En tiedä, onko aiheesta tehty tutkimuksia, mutta maalaisjärjellä ajatellen tuntuisi, että kun oppilas on saavuttanut hyvän luku- ja kirjoitustaidon yhdellä kielellä, hänen on helpompi omaksua myös toinen kirjoitustapa, eivätkä ne mene sekaisin.

Mamuportaaliin on tulossa esittelyjä eri äidinkielistä ja nimenomaan niiden opetuksesta. Toivomme, että ne toteutuvat pian. Mamuportaali löytyy internetistä osoitteesta www.tkukoulu.fi/mamu. Siellä on jo paljon monenlaista tietoa, kaavakkeita ja opetusmateriaalia, joka on vapaasti käytettävissä.

Anja Koskinen

Kirjoittaja on Turussa Lausteen koulun suomi toisena kielenä -opettaja ja Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:n hallituksen jäsen. (sähköposti: anja.koskinen@tkukoulu.fi).

6. MONIKULTTUURINEN OPETUS VANTAALLA

6.1. Vantaan monikulttuurisen opetuksen malli

Esivalmistava opetus

Nykyisin eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvilla lapsilla, jotka täyttävät saman kalenterivuoden aikana kuusi vuotta, on mahdollisuus saada esiopetusta Vantaan kouluissa. Tätä opetusta kutsutaan esivalmistavaksi opetuksiksi. Jos vanhemmat eivät halua laittaa lastansa esivalmistavaan opetukseen, on lapsi päiväkodissa.

Esivalmistavassa opetuksessa tuetaan lapsen suomen kielen ja äidinkielen oppimista sekä lisätään lapsen suomalaisen ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteena on antaa lapselle valmiudet koulutyöhön. Opetusta annetaan suomeksi sekä mahdollisuuksien mukaan myös muilla kielillä. Opetus on järjestetty keskitetyksi kieliryhmittäin, jotta oman äidinkielen opetus saadaan vahvistetusti koululle. Opetuksessa on opettajien tukena omakielisiä avustajia. Esivalmistavan opetuksen jälkeen lapsi siirtyy joko ensimmäiselle luokalle tai valmistavan jatsoon. (KUVIO 1)

Valmistava opetus 7–12 -vuotiaille

Alakouluikäisille 7–12 -vuotiaille lapsille annetaan valmistavaa opetusta yksi vuosi. Joissakin kouluissa tarjotaan valmistavaa opetusta tietyille kieliryhmille esim. Viertolan koulussa toimii venäjän- ja vironkielinen valmistava opetus, ja Uomarinteen koululle on keskitetty somalinkielinen opetus.

Oppilaan ikä, tiedot ja taidot ratkaisevat mille perusopetuksen luokalle hän siirtyy valmistavan opetuksen jälkeen vai jatkaako hän valmistavan jatko-opetuksessa, jossa hän voi opiskella yhdestä kahteen vuotta. (KS. KUVIO 1)

Valmistava opetus 12–14 -vuotiaille

Yläkouluikäisille 12–14 -vuotiaille oppilaille annetaan myös valmistavaa opetusta. Vuoden valmistavan opetuksen jälkeen oppilas siirtyy perusopetukseen, valmistavan jatko-opetukseen tai tarvittaessa laaja-alaiseen erityisopetukseen tai muihin tukitoimiin. Valmistavan jatko-opetus on tarkoitettu 12–13 -vuotiaille. (KUVIO 2)

Peruskouluiän ylittäneiden nuorten opetus

15–19 -vuotiaat oppilaat opiskelevat Vantaan avoimen oppimiskeskuksen (AOK) valmistavassa opetuksessa. Valmistavan opetuksen jälkeen oppilas siirtyy perusopetuksen yleisopetukseen, pienryhmäopetukseen tai valmistavan jatko-opetukseen. Valmistavan jatko-opetuksessa oppilas voi opiskella yhdestä kahteen vuotta. (KUVIO 2)

Siirtymisajan tuki

Jotta oppilaan siirtyminen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen onnistuisi mahdollisimman hyvin, toimivat valmistavan opetuksen opettaja, suomi toisena kielenä -opettaja, oman äidinkielen opettaja sekä tuleva koulu ja luokka, etenkin suomi toisena kielenä –opettaja, yhteistyössä. Kuusivuotiaat esivalmistavan oppilaat käyvät tutustumassa tuleviin kouluihinsa. Valmistavan opetuksen oppilaille tehdään keväällä kartoitus ja jatkosuunnitelma. Oppilaalla on oltava harjoittelujakso tulevassa koulussaan ennen siirtymistä perusopetukseen. Tänä aikana voidaan vielä tarkentaa oppilaan valmiuksia perusopetukseen siirtymisen suhteen. Rehtori ottaa uuteen kouluun oppilaat. Tehdyt kartoitukset ja jatkosuunnitelma seuraavat oppilaan mukana uuden koulun opettajalle.

Valmistavan opetuksen jälkeen monikulttuuristen oppilaiden tukeminen jatkuu perusopetuksessa. Siellä tukimuotoja ovat: suomi toisena kielenä -opetus, oman äidinkielen opetus, laaja-alainen tukiopeus ja erityisopetus. Jokaisella alueella tulee olla koulu, jossa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat saavat tarvitsemaansa lisäopetusta: suomea toisena kielenä, omaa äidinkieltä tai tukiopeutusta. Lisäksi monikulttuurisia oppilaita auttaa kaksi psykologia, kuraattoripalvelut tai mahdolliset kuratiiviset palvelut sekä avustaja- ja ohjaajapalvelut. Oppilaiden opettajia puolestaan tuetaan konsultaatiolla, työnohjauksella sekä koulutuksella. Myös muun henkilökunnan on mahdollista saada koulutusta.

Vuonna 2002 Vantaalla työskentelee noin 40 suomi toisena kielenä -opettajaa, 20 esivalmistavan opettajaa ja 60 oman äidinkielen opettajaa. Kaupungin peruskouluissa ja lukioissa on eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavia oppilaita noin 2200. Nämä puhuvat noin 70 eri kieltä. Oman äidinkielen opetussuunnitelmat on tehty yli 30 kielestä. Valmistavan opetuksen 1.-6.luokkien opettajat opettavat 24 viikkotuntia, ja 7.-9. luokkien opettajat opettavat 27 viikkotuntia. Avustajat työskentelevät 30 tuntia viikossa.

Yhteenveto ja arviointi Vantaan mallista ja kokemuksista

Äidinkielen opetuksen järjestäminen vaatii toimivia järjestelyitä ja huolellista koordinaatiota. Yksi keino tarjota tehostettua omakielistä tukea erityisesti koulunkäynnin alkuun on valmistavien ryhmien kieliryhmittäinen organisointi. Pienien kieliryhmien kohdalla tämä on tosin vaikeaa, mutta suurempien ryhmien kohdalla se on vartenotettava vaihtoehto ja onnistunee varsinkin niissä kunnissa, joissa on suhteellisen paljon maahanmuuttajia tai muuten kielellisesti yhtenäisiä ryhmiä. Äidinkielen opetuksen järjestelyä saattaa helpottaa jo sekin, jos valmistavan ryhmän oppilaat puhuvat vain kahta tai kolmea eri äidinkieltä sen sijaan, että äidinkieliä on ryhmässä puoli tusinaa tai enemmän.

Mielekästä on myös Vantaan koulutoimen vahva panostus esikouluikäisiin sekä riittävän pitkä valmistava vaihe. Näin voidaan tarjota monikulttuurisille oppilaille hyvät koulunkäyntivalmiudet ja ennaltaehkäistä mahdollisia koulunkäyntivaikeuksia.

Tärkeää on myös se, että opettajat valmistelevat oppilaan siirtymisen perusopetukseen yhteistyössä ja huolellisesti. Tukitoimien kuten suomi toisena kielenä -opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen pitää tietenkin jatkua myös valmistavan jälkeen osana perusopetusta.

Toimivia järjestelyitä on monia – Vantaan mallissa kuten monien muidenkin kuntien järjestelyissä on omat vahvuutensa ja oivalluksensa. Tärkeää onkin kuntienvälinen yhteistyö, kokemusten vaihto ja hyvien ratkaisumallien soveltaminen omassa kunnassa ja koulussa.

Esityksen piti konsultoiva suomi toisena kielenä -opettaja Ulla Lappalainen Vantaan opetustoimesta

Koosteen Ulla Lappalaisen esityksestä on laatinut Turun iltalukion vieraskielisten nuorten opettaja ja Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry:n hallituksen jäsen Anu-Mari Janhonen. Vantaan mallia arvioiva luku on raportin toisen toimittajan Terhikki Mäkelän laatima.

Vantaan kaupunki
Sivistystoimi

VALMISTAVA OPETUS

6-19v

YKSILÖLLINEN HARKINTA JOKAISEN OPPILAAN OPETUSPAIKAN VALINNAN KOHDALLA. IKÄRAJAT OVAT SUOSITUKSIA.
Tulkkipalvelut ja konsultaatio ovat käytettävissä. Kaikille tehdään opieluusuunnitelma.

Alakoulukäiset

6v.

7 – 12v.

VALMISTAVA
1 vuosi

ESI-VALMISTAVA

Valmistavan jatko: päätösesityksen
siviin rehtorin kautta tekee psykologi
tai konsultoiva mammu -opettaja
(lomake G)
tai
tykkäyspäätös (ei suositella), jonka
pätösesityksen tekee psykologi

1 lk

Perusopetus

Valmistavan jatko
1-2 vuotta

Laaja-alainen erityisopetus/ muut tukitoimet
Koulu määrittää kotiluokan valmistavan jatkon jälkeen.
Jos normaalit tukitoimet eivät riitä, tehdään tarvittaessa erityisopetukseen ottamisesta/ siirtämisestä esitys joko yleisopetukseen
integroiden tai pienvyhmäopetukseen.

KUVIO 1

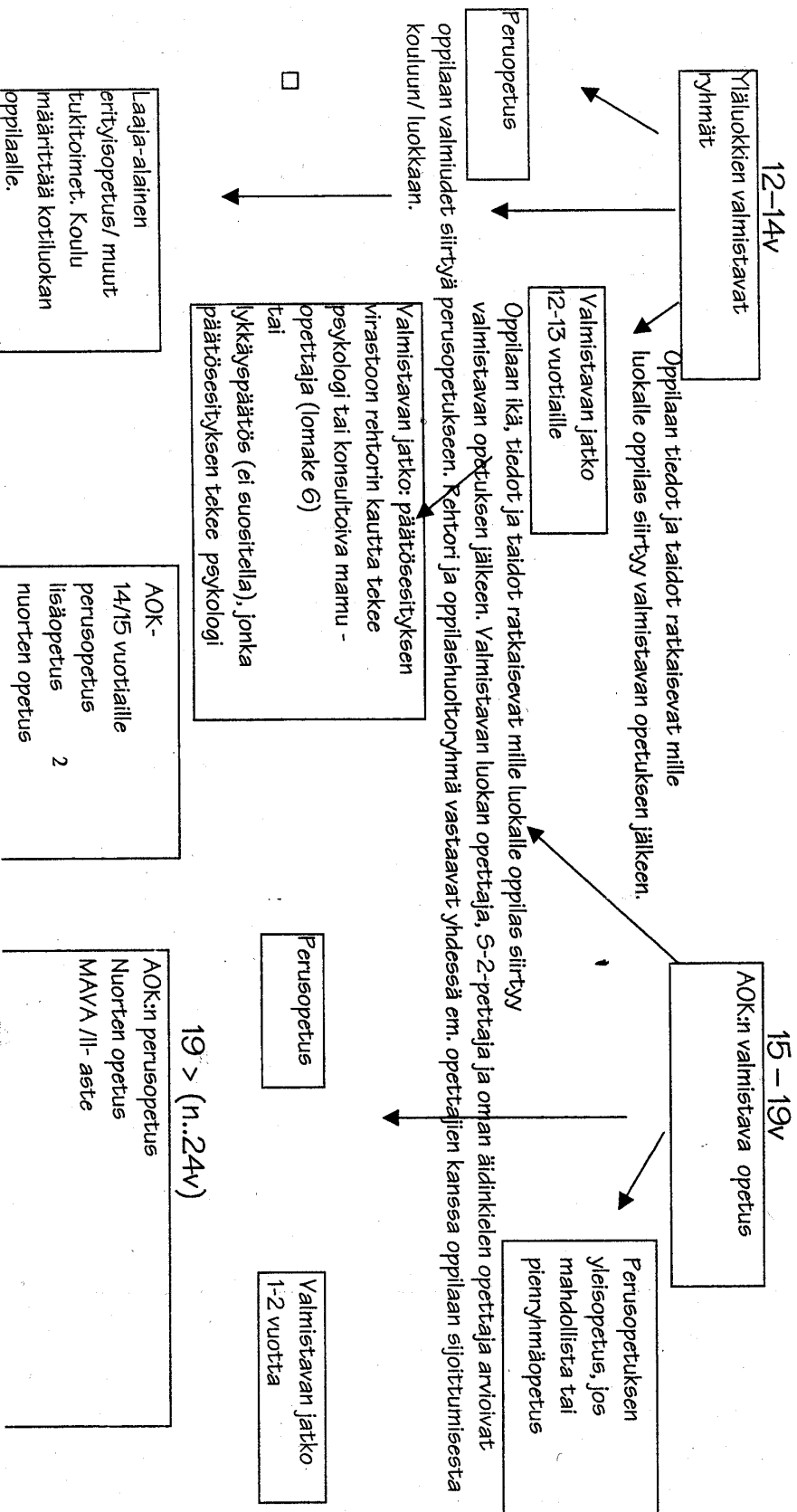
Vantaan kaupunki
Sivistystoimi

VALMISTAVA OPETUS

YKSILÖLINEN HARKINTA JOKAISEN OPILAAN KOHDALLA. IKÄRAJAT OVA SUOSITUKSIA.

Yläkoulikäisten opiskelusuunnitelmassa on huolehdittava yhteistyössä OPOjen ja VAKESin (AOK:n) kanssa jatko-opintoväylistä. Jokaisella oppilaalla tulee olla oma koti luokka, jossa voi harjoitella perusopetukseen siirtymistä. Tulkkipalvelut ja konsultaatio ovat käytettävissä.

Yläkoulikäiset

KUVIO 2

6.2. Ajatuksia oman äidinkielen opettajan työstä

Opettajan vaativa tehtävä

Opettaja on kuin maanviljelijä, joka kylvää siemeniä ja koittaa parhaansa mukaan vaalia ja ravita taimiensa kasvua. Silti kovakaan uurastus ei tuota ilman muuta hyvää satoa. Sää oikuttelee, eikä maanviljelijä voi säädellä sadetta tai auringonpaistetta. Samoin on opetuksen kanssa, vaikka opettaja kuinka uutterasti valmistelisi opetustaan ja ohjaisi oppilaitaan, yllätyksiä ja mutkia tulee aina. Työn tuloksiin vaikuttavat monenlaiset "sääolot" mm. oppilaiden perhetaustat.

Kylväjän siemenet ovat erilaisia. Kaikista siemenistä ei kasva kuusia. Niin myös oppilaat ovat ennen muuta yksilöitä. Kukin oppii tavallaan, mutta jokainen oppii aivan varmasti. Jos ei opi, siihen on jokin syy, joka pitää selvittää esim. väärä opetusmenetelmä tai oppilaan kotiongelmat.

Joku oppilas tarvitsee paljon yksilöllistä ohjausta, toinen selviää melko itsenäisesti. Kuitenkin usein tuntuu siltä, että opettajan pitäisi kasvattaa kaikista samanlaisia, ylväitä kuusia. Kouluviranomaiset olettavat, että kaikkien pitäisi saavuttaa sama taso ja omaksua samat oppisisällöt. On kuitenkin epärealistista, että edes yhden oppitunnin aikana kaikki oppisivat samat asiat. Oppilaat ponnistavat eri lähtötilanteista ja oppivat eri tavoin. Ongelmana on – ei niinkään oppilas – vaan koulujärjestelmä, joka ei anna riittävästi aikaa ja yksilöllistä tukea erilaisille oppilaille.

Äidinkielen opetus koulunkäynnin tukena

Äidinkielisestä opetuksesta voi parhaimmillaan olla suuri apu vieraskieliselle oppilaalle edellyttäen, että opetus kytkeytyy osaksi muuta koulunkäyntiä. Jos äidinkielellä tapahtuva opetus on irrallaan kaikesta muusta, se on kuin yksipyöräinen pyörä. Se on vain hieno temppu, joka ei kuitenkaan oikeasti auta oppilasta. Myös oppilaat kyllästyvät "temppuiluun" ja kokevat, ettei äidinkielestä ole heille mitään hyötyä. Samoin vanhemmat viestivät suoraan tai epäsuoraan tyytymättömyyttään.

Jotta äidinkielisestä opetuksesta olisi todella apua oppilaille, opetuksen pitää liittyä tiiviisti muuhun koulunkäyntiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että oman äidinkielen opettajat ja suomalaiset opettajat tekevät paljon yhteistyötä. Erityisen tärkeää on suomi äidinkielenä opettajien, suomi toisena kielenä -opettajien ja oman äidinkielen opettajien välinen yhteistyö.

Hyvä opetusmateriaali tukee kaksikielisyyttä

Oman äidinkielen opetukseen ja muuhun omakieliseen opetukseen tarvitaan hyvää opetusmateriaalia. Nykyisin tietotekniikka, erityisesti internet on tullut avuksi. Hyvä äidinkielen opetusmateriaali tukee myös suomen ja reaaliaineiden oppimista. Esimerkiksi oppilaan omalla kielellä laaditut tiivistelmät suomalaisen oppikirjan pohjalta ovat hyödyllisiä. Näin oppilas oppii keskeiset käsitteet ja sisällöt kaksikielisesti.

Materiaalin laatiminen on kuitenkin kovaa työtä. Joskus työ turhauttaa ja väsyttää. Silti materiaalia kannattaa laatia, työ kehittää myös opettajaa itseään. On tärkeää, että oman äidinkielen opettajat tutustuvat suomalaisiin opetusmateriaaleihin ja koittavat niitä hyödyntäen laatia aineistoa omaan opetukseensa. Hyvä materiaali helpottaa lopulta omaa opetustyötä, ja myös oppilaat arvostavat sitä, että opettaja valmistautuu tunneille huolellisesti.

Materiaalin valmistamisessa olisi hyvä, etteivät opettajat työskenteli yksin, vaan eri kieliä varten perustettaisiin aineistotyöryhmiä. Työryhmissä olisi mukana sekä oman äidinkielen opettajia että suomalaisia asiantuntijoita. Työryhmien työn tulokset julkaistaisiin internetissä, jolloin kaikki halukkaat saisivat aineistot helposti käyttöönsä.

Opettajan vaihtelevat toimintaympäristöt

Oman äidinkielen opettajat työskentelevät erilaisissa toimintaympäristöissä. On esimerkiksi aivan eri asia, jos opettaja työskentelee koko viikon samalla tai korkeintaan parilla koululla, kuin jos hän kiertää monissa kouluissa opettamassa. Jokaisessa kunnassa on omat ongelmansa ja vahvuutensa. Myös kunnan sisällä opettajan työskentelymahdollisuudet vaihtelevat esim. Vantaalla Itä- ja Länsi-Vantaan tilanteet poikkeavat paljon toisistaan. Itä-Vantaalla on runsaasti maahanmuuttajia ja myös kouluissa on paljon tukitoimia. Länsi-Vantaalla maahanmuuttajia on vähemmän, joten kouluissakin on vähemmän tarjolla tukea maahanmuuttajille.

Oman äidinkielen opettajan työn tulokset ovat monen tekijän summa. Kenties tehtävä on mahdoton; kuitenkin jokainen meistä opettajista yrittää omalla tavallaan tehdä hyvää työtä, ravita ja vaalia taimiemme kasvua, niin sateella kuin auringonpaisteella.

Cuongin piirros:

Oppilaat ovat kuin siemeniä, joiden kasvulle opettaja pyrkii antamaan mahdollisimman hyvät edellytykset. Koskaan ei voi kuitenkaan ennalta tietää, millainen sato saadaan uurastuksen jälkeen.

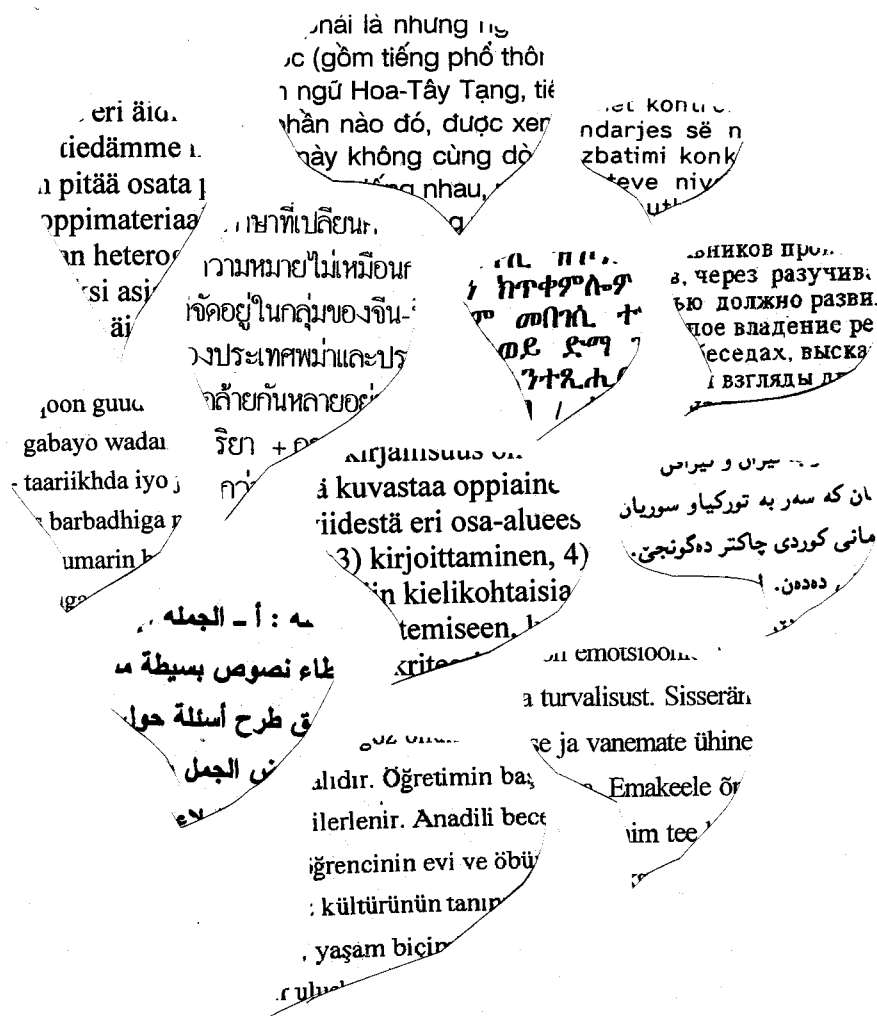
*Esityksen pitäjä Nguyen Quong Cuong toimii vietnamin kielen opettajana Vantaalla eri peruskouluissa. Koosteen esityksestä on laatinut Terhikki Mäkelä Nguyen Quong Cuongin seminaariesityksen ja haastattelun pohjalta.
(sähköposti: cuong.nguyen@kolumbus.fi, p. 040-5344 242).*

7. KIELIPAJOJEN ANTIA

Seminaarin kielipajoissa maahanmuuttajaoppilaiden omakieliset ja oman äidinkielen opettajat kertoivat omasta opetuksestaan, oppilaidensa kieli- ja kulttuuritaustasta sekä heidän koulunkäyntinsä haasteista ja solmukohdista. Kielipajoissa pohdittiin myös opettajien välistä yhteistyötä ja maahanmuuttajaopetuksen kehittämistarpeita.

Kielipajojen vetäjät olivat tehneet alustuksensa omien intressiensä mukaisesti, ja keskustelunaiheita ohjasi suuresti myös pajoihin osallistuneiden mielenkiinnonkohteet. Tämän vuoksi eri kielipajoissa keskityttiinkin hyvin erilaisiin aiheisiin. Kielipajoissa käydyn keskustelun monipuolisuutta lisäsi myös se, että osallistujat edustivat eri ammatteja. Seminaarista saadussa palautteessa juuri kielipajat saivat paljon kiitosta, joskin työpajassa työskentelyyn varattua aikaa kritisoitiin olleen liian niukasti.

Jokaisessa kielipajassa toimi sihteeri, joka esitti seminaarin lopussa yhteenvedon kielipajassa esiintulleista asioista. Seuraavista yhteenvedoista osa on koottu sihteereitten esityksistä ja niitä on tarpeen mukaan täydennetty haastatteleamalla kielipajojen vetäjiä. Osa koosteista on puolestaan kielipajojen vetäjien laatimia.

7.1. Albaniankielinen opetus

Kielipajan vetäjänä toimi omakielinen opettaja Daut Gerxhalija. Hänen pääkoulunaan on Turun Samppalinnan koulu. Yhteenvedon on kirjoittanut erityisopettaja Anneli Minks. (sähköposti: dautgerxha@jippii.fi).

Historiaa

Balkanilla tuhansia vuosia asuneet albaanit ovat Rooman historiasta tunnettujen illyyrialaistaisten jälkeläisiä. Puhekielenään he käyttivät illyyrian kieltä mutta kirjakielenään latinaa. Roomalaisten jälkeen heidän maansa ovat vallanneet mm. slaavit ja ottomaanit. Illyyrialaistaisten lisäksi heistä on käytetty useita nimityksiä, kuten arjaanit, arberit, arnautit, shiptarit ja arbaanit. Nimitys albaanit on tullut jälkimmäisestä. Albaanit kutsuvat itseään shqiptareiksi ja maastaan he käyttävät nimitystä Shipëria.

Albania itsenäistyi 1912, jolloin se sai nykyiset rajansa. Yli puolet albaaneista asuu muualla, suurin osa Kosovossa, mutta myös Makedoniassa, Montenegrossa, Kreikassa ja Serbiassa. Albania on Euroopan köyhimpiä maita.

Kosovo, joka aiemmin on kuulunut Albaniaan, liitettiin Jugoslaviaan 2. maailmansodan aikana. Autonomiansa se menetti v. 1990. Sodan jälkeen (1999) Kosovossa on järjestetty vapaat vaalit, joissa on valittu presidentti, hallitus ja eduskunta. NATO:n joukot ja YK ovat edelleen Kosovossa.

Kieli

Albania kuuluu indoeurooppalaiseen kieliryhmään, mutta sillä ei ole läheisiä kielisukulaisia. Albanian kielen puhujia on noin 4 miljoonaa Albaniassa, 2 miljoonaa Kosovossa, 1 miljoona Makedoniassa ja Kreikassa n. 200 000.

Albanian kielessä on 36 aakkosta: 7 vokaalia (a,e,i,u,ë,o,y) ja 29 konsonanttia.

Albaniassa on 2 r:ää: useampitäryinen (rrota 'pyörä') ja yksitäryinen (Remzi)
 2 l:ää: pitempi (llampa 'lamppu') ja lyhyempi (lopa 'lehmä')
 + sh-, th-, dh-, zh-, gj- ja xh-äänteet

Kirjoituksessa ei ole geminaattoja eikä pitkiä vokaaleja. Kaksitavuisissa sanoissa sanansisäiset vokaalit ääntyvät pitkinä. Muuten kielessä on äännekirjainvastaavuus. Tavurakenne on sama kuin suomessa. Albania on suffiksikieli, sanoja muodostetaan johtamalla

Koulu Kosovossa

Koulussa on sodan jälkeen tapahtunut paljon muutoksia. Peruskoulun uusi OPS otettiin käyttöön v. 2002. Opettajia on EU:n tuella koulutettu Ranskassa ja Saksassa. Oppimateriaaleista on edelleen puutetta, erityisesti 9. luokan oppikirjoista.

Peruskoulu on yhdeksänvuotinen. Ala-aste kestää kuusi vuotta ja yläaste kolme. Yläasteen viimeisellä luokalla on kaksi linjaa: toinen ammattikouluun ja toinen lukioon meneville. Oppiaineet

ovat periaatteessa samat kuin Suomessa. Lisäksi on uusi oppiaine: edukata qutetare, jossa keskitytään käytöstapoihin, ts. annetaan ohjeita, miten käyttäydytään kaupungilla, kotona, koulussa, liikenteessä jne. Käytöstavat ovat Daut Gerxhalijan mielestä siinä määrin rappeutuneet sodan aikana, että niiden mieleenpalautus on tarpeellista. Vieraista kielistä eniten opetetaan englantia.

Oppilaiden opiskelumotivaatio on kasvamassa. Mielekäs työ, mahdollisen tulevan perheen hyvinvointi ja pärjääminen elämässä yleensä ovat nuorille tärkeitä arvoja.

Kosovossa erityiskouluissa opiskelevat vammaiset oppilaat. Oppimisvaikeuksista kärsivät ovat yleisopetuksessa muiden mukana. Tukiopetusta ei ole.

Uusia koulurakennuksia on rakennettu kansainvälisen tuen avulla (erityisesti Ranska, Saudi-Arabia ja Saksa). Kosovon elinolojen paraneminen on tosin voimakkaasta byrokratiasta johtuen ollut hidasta yhteiskunnan eri osa-alueilla. Tällä hetkellä kaikki alueella tehtävät päätökset on alistettava YK:n ratkaistavaksi (Mihail Steiner).

7.2. Arabiankielinen opetus

Kielipajan vetäjänä toimi omakielinen/oman äidinkielen opettaja Mohammad Badawieh. Hänen pääkoulunaan on Turun Samppalinnan koulu. Yhteenvedon on kirjoittanut psykologi Saara Ahonen Lounais-Suomen Mielenterveysseurasta. (sähköposti: badawieh@tkukoulu.fi).

S2-opetus ja arabioppilaat

Arabiankielen työpajassa keskusteltiin haasteista, joita S2-opettaja kohtaa opettaessaan arabiankielisiä oppilaita.

Mohammad Badawieh'n mukaan S2-oppikirjat eivät ota riittävästi huomioon oppilaiden äidinkielen merkitystä suomen kielen oppimiseen. Tärkeää olisi, että oppikirjojen lisäksi myös S2-opettajat tietäisivät jotakin oppilaan kulttuuritaustasta ja kielestä. Tämä helpottaisi huomattavasti opettamista ja tekisi opettajalle ymmärrettäväksi, miksi oppilaat tekevät tiettyjä kielioppivirheitä.

Työpajassa keskusteltiin mm. seuraavista arabian ja suomen kielen eroavaisuuksista:

Yhdyssanat

Suomenkielessä painotus on yhdyssanan viimeisessä sanassa, arabian kielessä ensimmäisessä. Esimerkiksi suomen kielessä sanotaan koulunkäyntiavustaja, kun taas arabiankielessä sana olisi avustajakoulunkäynti.

Lukusuunta

Suomalainen lukee vasemmalta oikealle, kun taas arabi oikealta vasemmalle. Esimerkiksi matematiikan yhtälö $2 < 5$ luetaan suomeksi ”kaksi on pienempi kuin viisi”. Arabioppilas lukee tämän helposti ”viisi on suurempi kuin kaksi”. Molemmat sanontatavat tarkoittavat samaa, mutta silti erilainen lausuntatapa saattaa aiheuttaa hämmennystä.

Numerot

Numeroiden muodostaminen on arabian kielessä erilaista kuin suomen kielessä. Suomessa 25 sanotaan ”kaksikymmentäviisi”, mutta arabiaksi numeroissa sanotaan ensin ykköset ja sitten kymmenet eli ”viisikaksikymmentä”.

Aikamuodot

Suomessa mennyttä aikaa ilmaistaan kolmella aikamuodolla: imperfektillä, perfektillä ja pluskvamperfektillä. Arabiankielessä on vain yksi mennyttä aikaa ilmaiseva aikamuoto. S2-kirjojen puutteena on, ettei niissä selitetä suomen kielioppia riittävän selvästi. Aikuisopiskelijoiden kirjoissa kielioppi on paremmin selitetty.

Kielipajassa keskusteltiin myös siitä, miten heterogeenisen ryhmän arabioppilaat muodostavat. Osa oppilaista on shiia- ja osa sunnimuslimeja ja heillä voi olla hyvinkin erilainen kulttuuritausta. Opettajat joutuivat usein kouluissa vaikeaan tilanteeseen, kun joidenkin muslimioppilaiden vanhemmat eivät halua lastensa osallistuvan musiikin tunneille. Usein kyse on siitä, että vanhemmat pelkäävät musiikkitunneilla laulettavan joko uskonnollisia tai länsimaisen ”kevyitä” lauluja. Tärkeää olisi, että opettajat ja vanhemmat voisivat yhdessä keskustella musiikkituntien sisällöstä, ja näin vanhemmat voisivat saada oppiaineesta totuudenmukaisemman kuvan.

7.3. Kurdinkielinen opetus

Kielipajan vetäjänä toimi omakielinen/oman äidinkielen opettaja Samran Khezri. Hän työskentelee Turussa, Liedossa, Paraisilla ja Hämeenlinnassa. Turussa Khezrin pääkouluna on Hannunniitun koulu. Yhteenvedon on kirjoittanut psykologi Saara Ahonen Lounais-Suomen Mielenterveysseurasta. (sähköposti: samkhe@jippii.fi).

Koulu Iranissa

Kurdien asuinalue ”Kurdistan” sijaitsee Turkin, Irakin, Iranin ja Syyrian valtioiden alueella. Iranissa kouluun mennään kuusi- tai seitsemänvuotiaana, riippuen oppilaan taidoista. Ala-aste kestää viisi vuotta ja yläaste kolme vuotta. Kolmivuotisen lukion jälkeen nuori opiskelee vielä yhden lisävuoden mikäli hän aikoo jatkaa opiskelua yliopistossa. Opetuskielenä on persia. Kurdinkielisillä oppilailla ei ole mahdollisuutta opiskella äidinkielellään eikä äidinkieltään. Koulussa pidetään tiukkaa kuria ja opettajaa kunnioitetaan. Tytöt ja pojat opiskelevat peruskoulun eri kouluissa. Koulunkäynti ei ole pakollista, ja niinpä, jos perhe on köyhä, lapset saattavat koulunkäynnin sijasta mennä töihin ansaitsemaan perheelle rahaa.

Opettajana Suomessa

Samran Khezri toimii sekä omakielisenä että oman äidinkielen opettajana. Kielipajan yhteenvedossa keskityttiin paljolti opettajan esittämien kehitystoiveiden esiintuomiseen.

Tukiopetuksen kehitystoiveet

Omakielinen tukiopettaja ohjaa oppilaita useissa eri oppiaineissa. Opettajan on siten hallittava monet oppiaineet ja vielä eri luokka-asteet. Toiveena olisikin, että tukiopettajia olisi niin paljon, että oppiaineet voitaisiin jakaa (yksi opettaisi historiaa, toinen matematiikkaa).

Khezri toivoi tukiopetuksessa tiiviimpää yhteistyötä omakielisten opettajien ja luokan- tai erityisopettajien välille. Hän ehdotti, että opettajat voisivat yhteistyössä sopia aiheen, johon tukiopettaja keskittyisi sovitun ajan (esim. kertotaulu matematiikassa). Ajanjakson jälkeen opettajat kokoontuisivat ja tarkistaisivat, onko oppilaan osaamisessa tapahtunut edistystä.

Khezri puhui myös omakielisen opetusmateriaalin vähäisyydestä. Vähimmäistoive olisi, että tukiopettaja voisi saada omakielisen sanakirjan. Mikäli omakielistä sanakirjaa ei ole saatavilla, kuten esimerkiksi kurdi-suomi -sanakirjaa, opettajan tulisi saada toisen osaamansa kielen sanakirja (esim. suomi-persia).

Oman äidinkielen opetus

Kurdin kielen opettaja toivoi, että oman äidinkielen opetus tukisi myös koulunkäyntiä suomeksi. Esimerkiksi äidinkielen tunnilla luettavat tekstit käsittelevät niitä historian aiheita, joita oppilas sillä hetkellä muutenkin opiskelee historian tunnilla. Jotta tämä toive voisi toteutua, tulisi oman äidinkielen opettajan yhteistyötä suomalaisten opettajien ja mahdollisesti myös omakielisten tukiopettajien kanssa kehittää.

7.4. Somalinkielinen opetus

Kielipajan vetäjinä toimivat omakielinen opettaja Muhiadin Hersi ja oman äidinkielen opettaja Said Mohamed. Hersin pääkouluna on Kupittaa koulu ja Mohamedin Samppalinnan koulu. Yhteenvedon on kirjoittanut oppilaanohjaaja/psykologian opettaja Anja Marjanen. (sähköposti: hersi2@jippii.fi).

Somalian koulujärjestelmä

Somalialainen koulu oli hyvä: kahdeksanvuotinen peruskoulu jakautui nelivuotiseen alakouluun ja nelivuotiseen yläkouluun. Tämän jälkeen opiskelua oli mahdollista jatkaa nelivuotisessa lukiossa tai kolmesta neljään vuotta kestäneessä ammattikoulussa. Yliopiston pääsykoe oli lukion jälkeen ja vain silloin. Välivuoteen tai uuteen pyrkimiseen ei ollut mahdollisuutta. Yllä kuvattu koulujärjestelmä oli vallalla vuoteen 1991 asti. Tällöin maassa syttyi sota ja koko koululaitos romahti.

Somalioppilaat Suomessa

Sodan alettua koulut sulkeutuivat. Tästä johtuvat suurimmat somalialaisten kouluongelmat. Nykyiset 15–20 -vuotiaat somalialaisnuoret eivät ole käyneet lainkaan koulua Somaliassa. Suomessa heidät sijoitetaan iän edellyttämälle luokkatasolle, ja heidän oppimisongelmat ovat suuria. Pajan vetäjien mukaan olisi hyvä, jos oppilaiden taso mitattaisiin, ja luokalle sijoittaminen tapahtuisi oppilaiden osaamisen mukaan.

Oman äidinkielen opetus

Somalin kielen opetusta pitäisi saada lisää. Opiskelu olisi hyvä aloittaa nykyistä aikaisemmin, ja oppitunnit tulisi sijoittaa normaaliopetuksen yhteyteen.

Opettajan työtä hankaloittaa se, että somalin kieltä on alettu kirjoittaa vasta 1972, eikä kielioppia ole kirjallisena. Tämän vuoksi opettajilla ei juurikaan ole opetusmateriaalia, josta hän voisi tarkistaa opettamaansa. Lisäksi opetustyötä hankaloittaa se, ettei Suomessa ole saatavilla somalinkielistä opetusmateriaalia. Somalin kielen opettaminen onkin opettajalle todella haasteellista.

7.5. Venäjänkielinen opetus

Kielipajan vetäjänä toimi omakielinen opettaja Nina Kotliar. Hänen pääkoulunaan on Turun Kupittaa koulu. Alla oleva teksti on Kotliarin kielipajan alustus, jonka hän on kirjoittanut yhdessä koulutussuunnittelija Terhikki Mäkelän kanssa. (sähköposti: kotliar@tkukoulu.fi).

Opetusta omalla äidinkielellä – Nina Kotliarin kuvaus omasta työstä

Omakielisellä opettajalla on koulussa kaksi tehtävää: antaa tukiopetusta omalla kielellä sekä opettaa äidinkieltä. Opettaja auttaa oppilasta monissa eri oppiaineissa kuten historiassa ja yhteiskuntaopissa, maantiedossa, biologiassa, uskonnossa, matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa. Tuki on suurelle osalle oppilaista aivan välttämätöntä. Kun kielitaito on vielä heikko, oppilaan on hyvin vaikea sopeutua ja pärjätä kouluelämässä ilman omakielistä apua.

Käytän oppitunneilla pääasiassa suomalaisia oppikirjoja, joskus venäläisiäkin. Lisäksi minulla on omia materiaaleja, muiden opettajien materiaaleja, sanomalehtiä jne. Kokoan materiaalia koko ajan: minulla on muutama kansio historian, anatomian, maantiedon ym. aineistoja. Vaikein oppiaine on historia, koska siinä täytyy osata lukea tekstejä. Onneksi Suomen ja Venäjän historia on läheinen ja välillä yhteinenkin. Historian tunnilla yritän aina sitoa yhteen maan historiaa ja oman perheen kohtaloa. Koska suurin osa oppilaista on inkeriläisiä, meidän historiamme on nimenomaan maidemme välistä. Näiden vuosien aikana olen kuullut erilaisia, usein traagisia tarinoita.

Tukiopetus lähtee oppilaan tasosta ja tarpeista. Jos oppilaan taso on jo hyvä, hän lukee itse kotona läksyt (esim. kappaleen) ja seuraavalla tunnilla käydään yhdessä läpi epäselväksi jääneet kohdat ja tehtävät. Käymme oppilaan kanssa läpi myös suomalaisia sanoja, jotka liittyvät aiheeseen. Jos oppilaan suomen kieli on vielä heikko, käytän enemmän venäjänkielisiä tehtäviä, kirjoitan kappaleen tekstin lyhyesti omalla kielellä tai käänämme suomenkielisestä tekstistä yksinkertaisia lauseita venäjäksi.

Tukiopetus eri oppiaineissa vaati luonnollisesti hyvää yhteistyötä muiden opettajien kuten myös rehtorin, erityisopettajan ja suomi toisena kielenä -opettajan kanssa. Jos on ongelmia, saan aina apua erityisopettajalta. Omakielinen opettaja on usein avainhenkilö myös koulun ja vanhempien välillä.

Oppilaat ovat tyytyväisiä tukiopetusjärjestelmään. Niissä kouluissa, joissa työskentelen, on kaikilla venäjänkielisillä oppilailla mahdollisuus saada tarvittaessa tukiopetusta omalla kielellä. Minun mielestäni tukiopetusjärjestelmä toimii aika hyvin, opetusta on monissa eri kouluissa ja eri kielillä. Opetus tapahtuu lisäksi koulupäivän aikana. Tietysti on käytännöllisiä ongelmia: omakieliset opettajat kiertävät monissa kouluissa, ja joskus esim. lukujärjestyksen laatiminen on vaikeaa. Olisi tärkeää saada sopivaa koulutusta opettajille esim. ATK:ssa ja internetissä.

Venäläinen koulu

Venäläinen koulujärjestelmä on melko samanlainen kuin Suomessa. Peruskoulu kestää 9 tai 11 vuotta. Lapset aloittavat koulukäynnin 6–7 -vuotiaina. Venäjällä on laaja valikoima erikoiskouluja. Jopa tavallisessa peruskoulussa voi olla musiikin, matematiikan tai vaikkapa maailman-kirjallisuuden painotetut luokat. Valinnan varaa on runsaasti. Sen sijaan erityisopetusta Venäjällä on

vähäisesti tarjolla. Sen vuoksi monelle venäläiselle oppilaalle suomalaisen koulun moninaiset erityisopetuksen muodot ovat uutta.

Venäläisessä koulussa luokat ovat suuria. Tavallisesti luokalla on noin 30 oppilasta. Nina itse on opettanut luokkaa, jossa oppilaita oli peräti 43. Suuren luokkakoon takia opettajat yrittävät pitää hyvän kurin ja järjestyksen, jotta työskentely sujuisi isossakin ryhmässä. Suhde opettajaan ei ole yhtä tuttavallinen kuin Suomessa – venäläinen opettaja on etäisempi ja autoritaarisempi kuin suomalainen kollegansa.

Jokaisella oppilaalla on oma päiväkirja, johon merkitään läksyt, opettajan huomautukset, arvosanat ja ilmoitusasiat. Läksyjä annetaan enemmän kuin Suomessa. Opettaja tarkistaa ovatko kotitehtävät tehty, ja jos ne ovat tekemättä, oppilas saa huomautuksen päiväkirjaan tai huonon arvosanan. Arvosteluasteikko on kahdesta viiteen (5 kiitettävä, 4 hyvä, 3 välttävä ja 2 hylätty).

Matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa opetussuunnitelma on paljon vaikeampi kuin suomalaisessa koulussa. Biologia, maantieto, liikunta, musiikki ja tekninen työ ovat samalla tasolla kuin Suomessa. Kotitalous ja ATK ovat suomalaisessa koulussa Ninan kokemusten mukaan paremmalla tasolla kuin Venäjällä.

Äidinkieltä on viisi tuntia viikossa, ja sen lisäksi opiskellaan kaksi tuntia viikossa venäläistä kirjallisuutta. Vieraiden kielten (englanti, saksa, ranska) opetustaso on Venäjällä heikompi kuin Suomessa. Tämä johtuu lähinnä osaavien vieraiden kielten opettajien puutteesta. Monet vieraiden kielten taitajat hakeutuvat rahakkaampiin tehtäviin mm. liike-elämään. Opettajan huonopalkkainen työ ei houkuta, jos muitakin vaihtoehtoja on.

Venäläisessä koulussa on tärkeää, että oppilaat hoitavat erilaisia velvollisuuksia. Luokanvalvoja pyrkii siihen, että jokaisella oppilaalla olisi joku pieni, kouluelämään liittyvä velvollisuus tai tehtävä. Jotkut voivat toimia tukioppilaina, jotkut tekevät luokkalehteä tai järjestävät konsertin, jonkun vastuulla on luokan kukkien kastelu tai akvaarion hoito. Yläasteella oppilaat siivoavat luokat itse. Oppilaat eivät lähde heti oppituntien jälkeen kotiin vaan huolehtivat tehtävistään. Tämä on tärkeää luokan yhteishengen kannalta. Oppilaat voivat näin myös päteä ja tuoda taitojaan esiin. Myös sellainen oppilas, joka menestyy muuten heikosti koulussa, voi osoittaa osaamistaan ja kokea onnistumista. Kouluissa toimii paljon myös liikuntakerhoja ja kerhoja oppiaineittain. Ne ovat oppilaille ilmaisia. Myös koulun sosiaalinen elämä on vilkasta. Lukuvuoden aikana järjestetään tapahtumia, juhlia, teatterimatkoja, luontoretkeä jne.

Koulun ja kodin välinen yhteistyö on venäläisessä koulussa tiivistä: vanhempainiltoja on neljä tai viisi kertaa vuodessa. Koulussa voi olla psykologi, mutta sosiaalityöntekijä (koulukuraattori) puuttuu. Kouluruokailu on Venäjällä maksullinen. Niinpä Venäjältä tulleet oppilaat arvostavat sitä, että suomalaisessa koulussa tarjotaan ilmainen aterialla. Venäläisessä koulussa välitunneilla ei tarvitse mennä ulos. Koulurakennuksessa on yleensä kirjasto. Oppilaat ovatkin ahkeria lukijoita.

Opettajilla on Venäjällä viisivuotinen korkeakoulututkinto. Palkat ovat varsin matalat. Opetustyönsä lisäksi opettajilla on paljon muitakin velvollisuuksia. He joutuvat olemaan joskus sosiaalityöntekijän tai siivoojan roolissa. Välillä opettaja tekee remonttia luokassa, valmistaa opetusmateriaaleja jne. Eikä tämä kaikki ole vapaaehtoista, vaan pakollista! Kaiken kaikkiaan opettajien ja opetuksen taso on venäläisessä koulussa hyvä.

7.6. Vietnaminkielinen opetus

Kielipajan vetäjänä toimi omakielinen/oman äidinkielen opettaja Le Thi My Dung. Dungen pääkouluna on Lausteen koulu. Yhteenvedon ovat kirjoittaneet erityisopettaja Annele Laaksonen ja psykologi Saara Ahonen. (sähköposti: ledung@tkukoulu.fi).

Kaksikielisyyden toteutuminen suomalaisessa koulussa

Lapsen äidinkielen tukeminen on edelleen suuri haaste suomalaisessa koulujärjestelmässä. Äidinkielen opetus tapahtuu kouluajan ulkopuolella iltapäivisin, ja äidinkielen opettaja tekee opetus suunnitelman hyvin itsenäisesti. Tämän vuoksi eri äidinkielissä oppisisällöt eivät ole yhtenäisiä.

Koska lapsen äidinkielellä tapahtuva opetus kangertelee, tuloksena on, että valtakielestä tulee useimmille oppilaille kognitiivinen kieli ja oma äidinkieli jää enemmänkin sosiaaliseen käyttöön. Toisaalta voidaan tietysti sanoa, että hyvä, jos äidinkielen asema on vahva edes sosiaalisissa tilanteissa.

Vanhempia tulisi kannustaa oman äidinkielen käyttöön. Hyvä oman äidinkielen taito edesauttaa myös muiden kielten oppimista.

Dungen mukaan esiopetuksessa pitäisi olla paljon oman äidinkielen opetusta, koska lapsi elää kielen kehityksen herkkyyssvaihetta.

Vanhempien ja opettajien välinen yhteistyö

Vanhempien osallistuminen lastensa kouluasioihin on perinteisesti vähäistä Vietnamissa ja se näkyy täälläkin. Vanhemmat tarvitsisivat opetusta kahden kulttuurin kohtaamiseen. Vanhemmat voisivat olla myös itse aktiivisia kielen opetuksen suhteen. He voisivat vaatia S2-opetusta, omakielistä tukiovetusta ja valmistavan opetuksen keston pidentämistä. Toisaalta vietnamilaisvanhemmat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä lastensa saamaan opetukseen ja melko passiivisia ottamaan kantaa opetukseen liittyviin kysymyksiin. Kuitenkin monilla vanhemmilla on suuret odotukset koulutuksen suhteen.

Tässä yhteydessä työryhmässä puhuttiin myös viestinnän "törmäyksistä" ja arkitilanteissa kohdatuista kulttuurieroista. Meillä esimerkiksi lasten kehuminen ja kannustaminen on arkipäivää, mutta vietnamilaisessa kulttuurissa ne eivät ole tapana.

Omakielinen tukiovetus

Omakielinen tukiovetus on tärkeää, joskin sen valitettavasti koettiin olevan vielä "lapsen kengissä". Tukiovetusta pitäisi olla varsinkin kolmannesta luokasta alkaen, jolloin oppimäärät lisääntyvät. Työpajan vetäjällä oli hyvä kokemus seitsemänneltä luokalta, kun hän itse oli ollut yhteiskuntaopin tunneilla rinnakkaisopettajana. Tukiovetus olisi tehokkainta, jos sitä voitaisiin antaa samalla kun uutta asiaa opiskellaan. Mikäli tämä ei ole mahdollista, olisi hyvä, jos oppilas saisi tukiovetusta asian ollessa vielä tuoreessa muistissa.

Koulukulttuurit

Turussa koulujen kulttuurit ovat hyvin erilaisia, ja koulut ovat eri asemassa esim. maahanmuuttajaoppilaita ajatellen. Toisille kouluille monikulttuurisuus on arkipäivää, kun taas toisissa kouluissa ei ole vielä yhtään maahanmuuttajaoppilasta. Opettajien asenteissa näkyvät samat ennakkoluulot, stereotyyppiat, rasistiset ajatukset ja pelot kuin muissakin väestöryhmissä. Mitä enemmän opettaja kohtaa arjessa mamu-oppilaita ja heidän perheitään, sitä tutummaksi eri kulttuurit tulevat. Monikulttuurisesta työstä tulee arkipäiväistä positiivisessa mielessä, ja uhkakuvat poistuvat.

Omankieliset opettajat ovat arvokas linkki kielten ja kulttuurien yhdistäjänä, kunhan heidän taitojaan osataan hyödyntää, ja heihin resurssoitaisiin riittävästi.

Maahanmuuttajaopetukseen resurssointi

Työryhmässä oltiin vakuuttuneita, että taloudellinen panostaminen maahanmuuttajaopetukseen tulee "pitkässä juoksussa" takaisin kymmenkertaisesti. On mielekästä panostaa maahanmuuttajiin tukemalla heidän koulunkäyntiään ja erityisesti koulunkäynnin alkuvaihetta, jolloin ongelmia voidaan ennaltaehkäistä.

Maahanmuuttajaopettajana koulussa

Maahanmuuttajaopettajan rooli ei ole aina helppo. Opettaja joutuu kohtaamaan monenlaisia kouluyhteisöjä, oppilaita ja vanhempia. Hän saa selvittääkseen erilaisia ristiriitoja ja avunpyyntöjä. Tällöin opettaja tuntee usein riittämättömyyttä. Hän kokee, että hänen pitäisi kyetä olemaan välillä psykologi, välillä sosiaalityöntekijä. Tilanteista joutuu selviämään yksin, ei ole edes kollegan tukea, kuten muilla opettajilla. Työryhmässä pidettiin tärkeänä maahanmuuttajaopettajien työnohjausta.

7.7. Vironkielinen opetus

Kielipajan vetäjä Irina Kollo on viron kielen oman äidinkielen opettaja. Hän toimii myös oman äidinkielen opettajien yhdysopettajana Turun koulutoimessa. Kollon pääkouluna on Turun iltalukio. Koosteen ovat laatineet Irina Kollo ja koulutussuunnittelija Terhikki Mäkelä. (sähköposti: irina.kollo@nic.fi, p.02-2449691).

Koulu Virossa

Virossa koulunkäynti aloitetaan kuusi- tai seitsemänvuotiaana. Virossa on yleinen oppivelvollisuus. Alakoulu, *alkool*, käsittää vuosiluokat ensimmäisestä neljanteen ja seuraava aste, *pohikool*, luokat viidennestä yhdeksänteen. Kouluvuosi alkaa 1. syyskuuta koulunaloitusjuhalla. Oppilaat tulevat kouluun juhlapuvuissa ja tuovat kukkia opettajille.

Virossa on sekä viron- että venäjänkielisiä kouluja. Venäjänkieliset samoin kuin muut ei- vironkieliset ryhmät käyvät yleensä venäjänkielistä koulua. Tosin osa venäjänkielisistä on valinnut vironkielisen koulun. Kielikysymys on arka, mielipiteitä jakava aihe. Venäjänkielisten koulujen määrää on haluttu vähentää ja siirtyä yhä enemmän vironkieliseen kouluopetukseen. Tallinnassa toimii myös juutalainen, ranskalainen ja saksalainen koulu. Virossa on sekä julkisin varoin ylläpidettyjä että yksityisiä kouluja. Myös erityisopetusta järjestetään Viron koululaitoksessa.

Yleisesti Viron kouluissa on kovempi vaatimustaso kuin Suomessa. Oppilas jätetään myös helpommin luokalle kuin Suomessa. Kova vaatimustaso aiheuttaa jonkin verran koulun keskeyttämisistä erityisesti yläasteella. Vanhempia sakotetaan luvattomista poissaoloista, samoin jos lapsi rikkoo jotain.

Oppikirjat ovat Virossa ilmaisia, mutta niitä kierrätetään usein oppilaalta toiselle. Sama kirja saattaa kulkea monella eri oppilaalla, ainakin siihen asti, kunnes siitä ilmestyy uusittu painos. Oppilaan on tärkeää pitää kirjoistaan hyvää huolta, tämä vaikuttaa myös käyttäytymisen arvosanaan. Oppilaiden vanhemmat kustantavat työvälineet ja työkirjat. Käytäntö voi tosin vaihdella eri kunnissa. Tärkeä ”kouluvaruste” on myös oppilaspäiväkirja. Siihen opettaja kirjaa arvosanat sekä muita merkintöjä, niin kehuja kuin huomautuksia. Oppilaat merkitsevät päiväkirjaan läksyt ja muuta muistettavaa. Vanhemmat allekirjoittavat päiväkirjan viikoittain.

Joissakin kouluissa käytetään koulupukua tai -lakkia, joissakin tavallisia vaatteita. Vaihtojalkineet ovat pakolliset. Urheilujalkineita ei saa koulussa käyttää, ne ovat ainoastaan liikuntatunteja varten. Monet tavat vaihtelevat kouluittain esim. joissakin kouluissa noustaan ylös, kun vastataan, joissakin ei. Sinuttelua ei kuitenkaan virolaisessa koulussa sallita.

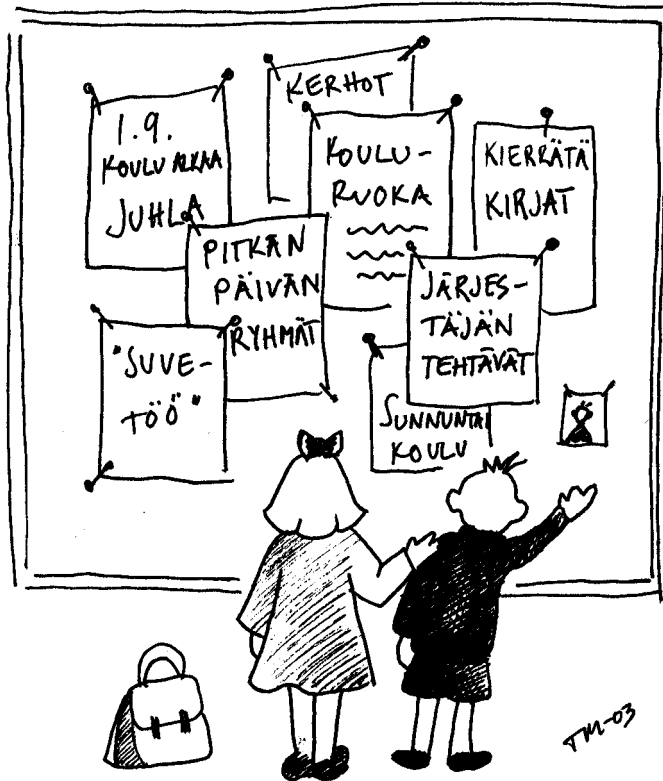
Virossa käydään joskus koulua vuoroissa, jopa kolmessa eri vuorossa, jos alueella on paljon lapsia. Kouluruoka on ilmaista neljanteen luokkaan asti, ja sen jälkeen riippuu kunnasta, tarjotaanko koulussa ilmainen ateriala. Ruoka on maukasta.

Koulunkäyntiin kuuluu myös erilaisten tehtävien hoitamista kuten järjestäjän tehtäviä, puutarhanhoitoa, juhlien järjestämistä jne. Luokassa vietetään mm. oppilaiden syntymäpäiviä. Lasta onnitellaan, ja hän tarjoaa makeisia. Vanhemmat puolestaan muistavat opettajaa.

Virolaisessa koulussa on ns. pitkän päivän ryhmiä. Niissä annetaan tukiopetusta, tehdään läksyjä ja voidaan myös harrastaa eri asioita. Iltapäivisin koulussa saattaa olla myös kerhoja, jotka ovat

toisinaan maksullisia. Käytännöt vaihtelevat kuitenkin kunnittain ja kouluittain. Jos arvosanat ovat heikkoja, oppilas opiskelee kesällä pari viikkoa (ns. *suvetöö*).

Virolaisen koulun erityispiirteitä

Viron vähemmistöille äidinkieltä sunnuntaikouluissa

Virossa on noin 103 vähemmistökansallisuutta (mm. venäläiset, suomalais-ugrilaiset kansat, valkovenäläiset, ukrainalaiset, puolalaiset, saksalaiset, suomalaiset, turkkilaiset, arabiankieliset, georgialaiset, armenialaiset ja viron ruotsalaiset). Viron vähemmistöt ovat aktivoituneet, ne etsivät omia juuria ja identiteettiä. Neuvostoaikana venäjä oli hallitseva kieli, vaikka tasavalloissa puhuttiin ja käytiin koulua omilla kielillä. Venäjä oli kuitenkin vähemmistökieliryhmien välillä yleensä ainoa kanssakäymisen kieli. Nyt halutaan kuitenkin irrottautua entisestä yhteisestä ”venäläisestä kattilasta”, oppia omaa äidinkieltä ja kulttuuria. Vähemmistökansallisuuksien yhdistystoiminta on vilkasta: järjestetään seminaareja, konsertteja, kieli- ja kulttuurileirejä jne. Eri kieliryhmien välillä on myös paljon yhteistyötä. Varsinkin opettajat ovat aktiivisia; he tekevät usein ilmaista työtä oman mahdollisen päätyönsä ohella.

Vähemmistöjen opetus on Virossa ajankohtainen, kehittyvä ala. Sekä oman äidinkielen opetusta että viro toisena kielenä -opetusta kehitetään. Keväällä 2002 Virossa tuli voimaan laki vieraskielisten oppilaiden äidinkielen opetuksesta. Äidinkielen opetusryhmä muodostetaan kouluissa, jos oppilaita on vähintään kymmenen. Uusi laki on kuitenkin vielä niin tuore, ettei vähemmistöjen äidinkielen opetusta ole vielä kouluissa tarjolla vaan opetus järjestetään lähinnä ns. sunnuntaikouluissa iltaisin ja viikonloppuisin. Sunnuntaikoulujen opettajiksi on saatu usein hyvin koulutettua, akateemista

väkeä. Tämä johtuu siitä, että esim. filologeilla, opettajilla, jopa professoreilla ei ole ollut Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Virossa riittävästi työmahdollisuuksia; yhteiskunta on viimeisen kahdentoista vuoden aikana panostanut suhteellisen vähän sivistykseen ja kulttuuriin. Tosin nyt, kun tilanne on niin taloudellisesti kuin poliittisesti aikaisempaa vakaampi, myös koulutuksen ja kulttuurin rahoitus on kohentumassa merkittävästi.

Kansallisuuksien kirjo on Virossa moninainen, samoin ongelmat. Silti yrittämisenhalua ja innostusta on paljon. Vähemmistöt pitävät yhteyttä mm. entisten asuinalueidensa opetusministeriöihin. Sillä tavalla saadaan oppikirjoja, oppimateriaalia ja muuta tärkeätä tietoa oman kielen ja kulttuurin opetuksesta. Jotkut suomalais-ugrilaiset kansat käyttävät Suomessa painettuja aapisia ja oppikirjoja. Romanit saavat tukea EU:lta ja ulkomaisilta lahjoittajilta.

Viron kielen opetusta Turussa

Irina Kollo opettaa viron kieltä kuluvana lukuvuonna (2002-03) kolmessa ryhmässä Turussa. Samassa ryhmässä saattaa olla oppilaita 1-12 eri luokasta, vaikka pyrkimyksenä on ollut muodostaa yhtenäisiä ryhmiä. Tämä on haastavaa niin opettajalle kuin myös oppilaille. Seuraavaan on koottu Irinan ajatuksia ja kokemuksia työstä viron kielen oman äidinkielen opettajana.

Oman äidinkielen opetuksen pulmia

Oman äidinkielen opetukseen pitäisi kuulua kaikki valtakunnallisissa päättökriteereissä arvioitavat osa-alueet. Mutta kuinka paljon ehtii kahdessa viikotunnissa? Miten arvioida oppilaiden osaamista? Järjestääkö tasokokeet eri luokkatasoille? Arvosana on sinänsä aina jossain määrin subjektiivinen. Jotkut suomalaiset luokanopettajat eivät edes arvosta oman äidinkielen arvosanaa, koska heidän mielestään ei ole riittävää näyttöä siitä, millä perusteella oppilas on arvosanan saanut. Ihanteellista olisi, jos arvosana 8:n tiedot ja taidot olisivat samantasoisia koko Suomessa. Opetussuunnitelmia pitäisikin yhtenäistää eikä pahitteeksi olisi myöskään valtakunnallinen viron kielen päättökoe 9. luokalla (ja vastaava myös muissa kielissä).

Myös valmis oppimateriaali kahta viikotuntia varten olisi tarpeen. Viron kielessä ei ole niinkään kyse oppimateriaalin puutteesta, vaan vaikeudesta valita sopivaa materiaalia kahta viikotuntia varten. Tärkeää on siis onnistunut rajaus. Kun oppilaiden kirjo samassa ryhmässä on valtava, on tärkeää, että opetus on hyvin hallittua ja rajattua.

Avustaja voisi silloin tällöin olla luokassa mukana. Varsinkin jos opettaja on koulutuksessa, olisi hyvä, jos avustaja voisi ohjata oppilaita. Esimerkiksi työvoimatoimiston kautta saattaisi löytyä innokas harjoittelija.

Oman äidinkielen opettaminen on kaiken aikaa kokeilua, onnistumisia, epäonnea ja taas kokeilua. Irina Kollo toteuttaa tällä kertaa heterogeenisissä ryhmissään yhdysluokan mallia. Hän valitsee ryhmälle yhteisen teeman esim. tekstin, kielioppiharjoitukset ja kuuntelutehtävät. Aihe on kaikille sama, mutta vaativampi spiraalimaisesti ylöspäin. Irinan kokemusten mukaan oppilaat pitävät näistä yhteisen teeman tunneista.

Yhteistyökumppaneita

Irina Kollo tekee runsaasti yhteistyötä eri tahojen kanssa. Hän saa apua mm. Miksiken oppimisympäristön tekijöiltä (<http://www.miksike.ee/>). Miksike on vironkielinen virtuaalinen oppimisympäristö, jossa on aineistoa 1.-9. luokkien opetukseen eri oppiaineissa. Myös Tarton yliopiston kanssa on yhteistyötä, yliopisto järjestää opettajille mm. koulutusta Suomessa.

Marraskuussa 2002 perustettiin Tampereella Eesti Liit, jonka päätehtävänä on yhdistää Suomessa asuvia virolaisia sekä nostaa viron äidinkielen opetuksen tasoa. Irina toivoo vilkasta yhteistyötä muiden virolaisopettajien kanssa: ideoita, kokemusten vaihtoa ja myös yhteistä ponnistusta oman äidinkielen opetuksen kehittämiseksi valtakunnallisesti.

Tietokoneen käyttö

Irina Kollo käyttää opetuksessaan paljon tietokonetta, sillä tarvittavat aineistot ovat sieltä helposti saatavilla. On harjoituksia, tekstejä, kulttuuritietoa, jopa erilaisia kokeita 1.-9. luokille. Tietenkin niin suuren tietomäärän tiivistäminen ja tärkeimpien asioiden valikointi vaativat paljon työtä (kaksi viikkotuntia ja erilaiset oppilaat samassa ryhmässä). Sitä paitsi oppilaat eivät halua pelkästään istua tietokoneen ääressä. He ovat usein koulun jälkeen yksinkertaisesti väsyneitä.

Yhteiset ongelmat – entä ratkaisut?

Ongelmat ja kehittämistarpeet ovat yhteisiä eri äidinkielten opetukselle. Tärkeää on luoda oman äidinkielen opetukselle yhtenäiset linjat, jotta tiedämme heti, mitä kaikkea oppiaine pitää sisällään ja mitä oppilaan pitää osata peruskoulun päätyttyä. Tähän työhön tarvittaisiin palkattu asiantuntijaryhmä, joka kehitteli mm. oppimateriaalia. Nyt yksittäiset opettajat joutuvat tekemään valtavasti työtä valmistellessaan opetustaan heterogeenisille ryhmille. Olisi paljon helpompi työskennellä, jos kehitystyötä tekisi opettajien lisäksi asiantuntijaryhmä. Nyt tarvitaankin ennen muuta kunnon otetta kehitystyöhön. Vain tällä tavalla oman äidinkielen opetuksen arvostus nousee ja toimintamahdollisuudet paranevat.

7.8. Suomi toisena kielenä -opetus

Työpajan vetäjinä toimivat turkulaiset suomi toisena kielenä -opettajat Anja Koskinen Lausteen koulusta ja Aino-Kaija Meriläinen Kupittaaan koulusta. Koosteen ovat kirjoittaneet pajan vetäjät (Anja Koskinen yleiskatsauksen sekä kuvauksen Lausteen koulun S2-opetuksesta, Aino-Kaija Meriläinen S2-opetuksesta yläasteella). (sähköposti: anja.koskinen@tkukoulu.fi), (sähköposti: aino-kaija.merilainen@tkukoulu.fi, p. 02-247 3333).

Yleiskatsaus S2 -opetuksesta

Eri kaupungeissa ja kouluissakin on erilaiset resurssit S2-opetukseen. Turussa on ollut suomi toisena kielenä -opettajia vuodesta 1994 lähtien. Pioneerikouluina ovat olleet Varissuon koulu ja Lausteen koulu. Nykyisin opetusta on jo monella muullakin koululla, lähes vuosittain tulee yksi uusi S2-opettajan tehtävä täytettäväksi. Useimmilla kouluilla vieraskielinen oppilas saa S2-opetusta pari tuntia viikossa.

S2-opetus ei ole, tai sen ei pitäisi olla, tukiovetusta, jossa tehdään pelkästään niitä tehtäviä, joita oppilas ei ole osannut tai ehtinyt tehdä omassa luokassaan. Se on suomen kielen opetusta oppilaille, jotka tulevat toisesta kulttuurista, joiden sanavarasto on aluksi suppea, ja jotka eivät tunne suomalaista koulukäytäntöä ja suomalaisia tapoja.

Turun Lausteen koulun S2-opetuksen periaatteita ja käytäntöjä

Lausteella on nyt toista vuotta menossa kokeilu, joka lähtee lukujärjestyksen laatimisesta niin, että rinnakkaisluokilla on samaan aikaan suomi äidinkielenä tunnit (samoin matematiikka, ympäristöoppi ja historia). Tällöin voidaan muodostaa rinnakkaisluokkien yhteisryhmä niistä oppilaista, jotka tarvitsevat suomi äidinkielenä opetuksen sijaan S2-opetusta. S2-opettajalla on kolmannelta kuudenteen luokkien kaikki suomen tunnit näille oppilaille, joten hänellä on kokonaisuus hallinnassaan ja samalla myös täysi vastuu oppilaiden suomen kielen oppimisesta. Kakkosluokilla on kolme viikkotuntia S2-opetusta ja ykkösluokkien S2-opetuksesta vastaa erityisopettaja.

Opetuksen pohjana on valtakunnallinen opetussuunnitelma. Tämän lisäksi koulussa on oma opetussuunnitelma, joka on luettavissa Lausteen koulun kotisivuilta (http://www.tkukoulu.fi/koululaitos/koulut_oppilaitokset/aa/lauste.htm). Opetuksen peruseriaate on: havainnoi, harjoittele ja opi. S2-tunneilla pyritään luokka-astekohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen karsitusti tai valikoiden ottaen huomioon oppilaan kielitaidon taso. Oppilaan kielitaidon kehittyessä vaatimustasoa nostetaan.

Opetuksen alkuvaiheen tavoitteena on, että oppilas selviytyy luokkatilanteista ja arkipäivän tilanteista kotona ja kodin ulkopuolella. Seuraavaksi oppilaan tulisi saada selvää oppikirjojen lyhyistä asiateksteistä ja mielikuvituskertomuksista, lyhyistä sanomalehtijutuista, kasvokkain keskusteluista ja koulun kuulutuksista. Oppilas oppii ensin ymmärtämään, sitten tuottamaan kieltä itse.

S2 on myös oppimaan opettelemista. Tunneilla opitaan opiskelutekniikoita, tiedon etsimistä eri lähteistä ja itsensä ilmaisemista sanoin, ilmein, elein, kirjoittaen ja näytellen. Koulussa luetaan yhdessä vähintään yksi kirja kaikilla luokilla. Opettaja kannustaa oppilasta lukemaan vapaa-aikanakin. Oppilaat lainaavat kirjastosta kirjoja, ja heikohkoilla lukijoilla on lukupäivärit, joihin

opettaja merkitsee sivut, jotka oppilas lukee kotona ääneen aikuisen kuunnellessa häntä. Tämän jälkeen aikuinen allekirjoittaa lapsen lukeneen läksyn.

Tunneilla opiskellaan kieliopista periaatteessa samat asiat kuin suomalaiset opiskelevat. Kuitenkin opetuksessa käytetään enemmän aikaa esimerkiksi sanojen merkityksen ymmärtämisen varmistamiseen ja sanojen taivutuksiin.

Oppikirjoja käytetään vasta kolmannelta luokasta alkaen, jolloin materiaalina on selkeä suomalaislapsille tarkoitettu Koulun äidinkieli -kirja. Neljänsillä ja viidensillä luokilla on luokkakäytössä Meidän suomi -oppikirja ja oppilailla on omat työkirjat. Kuudesluokkalaisilla on sama kirja kuin suomalaisilla luokkatoverillaan eli Sanataituri työkirjoineen. Tosin oppilaista kolme on vasta valmistavasta vaiheesta tulleita, ja heillä on käytössä Meidän suomi.

Suomi toisena kielenä -opetus luokilla 7-9

Turun yläasteille tulee maahanmuuttajaoppilaita joko yleisopetuksesta tai valmistavan vaiheen opetuksesta. Tavoitteena on, että he sijoittuvat yleisopetukseen kaikissa aineissa.

Suomi toisena kielenä -opetukseen osallistujat

Maahanmuuttajaoppilaiden suomen kielen taito testataan yhtenäisillä testeillä 6. luokan keväällä. Näiden testien perusteella 7. luokan oppilaista ne, joiden suomen kielen taito ei riitä tavallisille äidinkielen ja kirjallisuuden tunneille osallistumiseen, käyvät niiden sijasta suomi toisena kielenä -tunneilla. 8. ja 9. luokalla oppilas osallistuu yleensä normaaleille oman luokkansa tunneille.

Suomi toisena kielenä on meillä Kupittaa koulussa myös valinnaisaine. Oppilas voi 8. ja 9. luokalla valita joko yhden tai kaksi tuntia viikossa suomen kieltä valinnaisaineeksi. Maahanmuuttajaoppilaita ne, jotka eivät osallistu kristinuskon tai joidenkin kielten, esimerkiksi ruotsin tai englannin, opetukseen, ovat nämä tunnit S2-opetuksessa. Samalla S2-tunnilla voi siis olla joko vain yksi tai käytännössä enimmillään kymmenen oppilasta eri luokilta ja jokainen voi opiskella eri asiaa. Oppilaalla on yleensä ainevalintojensa mukaan 1-5 tuntia suomi toisena kielenä -opetusta viikossa.

Oppituntien sisältö

Suomi toisena kielenä -opetus on oma oppiaine, sillä on oma opetussuunnitelma ja samalla se on monella lailla muun koulunkäynnin tukemista.

Viime vuosina on valmistunut omia oppikirjasarjoja maahanmuuttajien suomen opetukseen. Niiden avulla opiskellaan kielioppia, eri elämäntilanteiden käsitteitä ja sanastoa sekä tutustutaan suomalaiseen kirjallisuuteen, kulttuuriin, juhlapäiviin, tapoihin ja yleensä elämään Suomessa. Käymme kirjastossa lainaamassa suomenkielisiä kirjoja ja lukemassa lehtiä. Luokkaan tulee Selkouutiset ja Suomen Kuvalehti. Sanomalehdet ovat myös erinomaista tuoretta materiaalia.

Historian ja biologian oppikirjat ovat maahanmuuttajaoppilaille usein kieleltään vaikeita. Lue näiden kirjojen kappaleita yhdessä, selkokielistämme niitä ja selvitämme käsitteitä. Näiden aineiden

ymmärtämistä testataan luetun ymmärtämisen tehtäväsarjoilla. Joillekin kaikki suomen kielellä opiskelu on vaikeaa kielen takia, oli kyse vaikka matematiikan sanallisista tehtävistä.

Tavallisilla äidinkielen ja kirjallisuuden tunneilla käyvät oppilaat tarvitsevat joskus apua kielioppiasioiden opiskelussa ja esitelmien teossa. Samoin eri-ikäiset kirjallisuusnäytteet voivat vaatia selittämistä niin kielensä kuin maailmankuvansa tai viitekehyksensä osalta.

Kirjoittamista harjoittelevat kaikki esimerkiksi sanelun, pienimuotoisten tekstien tai referaattien avulla ja tavallisia aineita kirjoittamalla. ATK-luokassa kirjoitamme tekstejä, teemme kuva-analyyssejä tai harjoitteleme internet-verkossa olevan valmiin tehtävämateriaalin avulla.

Oppilaat keskustelevat mielellään. Muutamille nämä oppitunnit ovat lähes ainoita suomen kielellä puhumisen harjoitteluforummeita. Monilla suomalaisen tekstin ääneen lukeminenkin vaatii harjoittelua. Keskusteluharjoitukset voivat olla erilaisia leikkejä, mielipiteiden vaihtoa tai käytännön tilanteiden harjoittelua. On mielenkiintoista kuunnella, kun erimaalaiset oppilaat kertovat omasta maastaan, lapsuudestaan tai vaikkapa tavoistaan.

Suomi toisena kielenä -opettaja tutustuu hyvin oppilaisiinsa, koska tunnilla on vain muutamia oppilaita kerrallaan. Muutamille oppilaille, varsinkin muslimityöille, opettaja voi olla ainoa suomalainen, jolta he uskaltavat kysyä esimerkiksi seurustelusta, häistä, lapsen syntymästä, lasten ja vanhempien välisistä suhteista, ammatinvalinnasta tai naisen asemasta. Näin opettajalla on joskus suuri vastuu ollessaan oppilailleen suomalaisen malli ja kokonaisen kulttuurin välittäjä.

Arvostelu

Oppilas voi käyttää kokeessa sanakirjaa tai kokeet voidaan kääntää hänen omalle äidinkielelleen. Joskus oppilas suorittaa koetehtävät omakielisen avustajan tunnilla tai tämän avustuksella. Todistuksessa voi olla merkintä, että suomi ei ole oppilaan oma äidinkieli. Äidinkieli ja kirjallisuus -arvosanan kohdalla lukee täsmennyksenä suomi toisena kielenä. Tällöin S2-opettaja pitää oppilaan suomen kielen kokeet ja antaa numeron. Maahanmuuttajaoppilaan arvostelu voi olla sanallista koko peruskoulun ajan. Vasta päästötodistuksessa tulee olla numeroarviointi.

Kielipajakeskustelu

Kielipajan osallistajat olivat lähes kaikki luokanopettajia, joten ala-asteen käytännöt herättivät eniten keskustelua. Eniten pohdintaa herätti kuitenkin se, millainen koulutus on sopivin S2-opettajalle; luokanopettajan, äidinkielen opettajan vai joku muu? Samoin pätevyysvaatimuksista keskusteltiin. Pohdittiin, antavatko suomen kielen ja kirjallisuuden opinnot oikeanlaiset valmiudet S2-opettajan työhön? Yhteisesti tätä epäiltiin. Osallistujista tuntui, että luokanopettajan koulutus lisätynä S2-kursseilla olisi parempi ratkaisu.

LIITTEET

LIITE 1:

SEMINAARIN JÄRJESTÄJIEN ESITTELYT

Kansainvälinen kohtauspaikka

(Vanha Suurtori 3, 20500 Turku; p. 02-2620 973. www.turku.fi/kulttuurikeskus/kvk/)

Kansainvälinen kohtauspaikka on perustettu 1989. Se on toiminut alusta alkaen kaupungin kulttuuritoimen alaisuudessa. Kohtauspaikan tehtävänä on auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan suomalaiseen kulttuuriin kunnioittaen heidän omaa kulttuuriperinnettään. Eri ryhmien vuorovaikutuksen ja yhteistyön kautta Kohtauspaikka on mukana rakentamassa monikulttuurista Turku. Tehtävänsä täyttääkseen Kohtauspaikka järjestää erilaisia kulttuuri- ja kielikursseja, luentoja, seminaareja ja tapahtumia. Lisäksi Kohtauspaikka tukee maahanmuuttajayhdistysten toimintaa sekä järjestää koulutusta erilaisille kohderyhmille. Vuodesta 1998 alkaen kohtauspaikka on toiminut Brinkkalan talossa Vanhalla Suurtorilla. Heidän tiloissa on mm. kuukausittain vaihtuvia näyttelyitä, teemaan liittyvä käsikirjasto ja lehtileikekokoelma, internetyhteys asiakkaille sekä joitakin sanoma- ja aikakauslehtiä luettavaksi. Kohtauspaikka pyrkii myös palvelemaan kaikkia asiakasryhmiä tarjoamalla tietoa ja neuvoja monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry

(Mohammad Badawieh, sähköposti: badawieh@tkukoulu.fi, Terhikki Mäkelä p. 02-2356 206, sähköposti: terhikki.makela@abo.fi)

Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry (MPKK) on Turussa vuonna 1996 perustettu yhdistys. Yhdistyksen tavoitteena on herättää keskustelua ja vaikuttaa kulttuuri- ja kielivähemmistöjen, erityisesti maahanmuuttajien, päivähoito- ja koulukysymyksiin. Yhdistys painottaa kaksikielisyyden ja -kulttuurisuuden vahvistamista. Tärkeitä kysymyksiä ovat esimerkiksi oman äidinkielen opetus ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus.

MPKK järjestää seminaareja ja pienimuotoisia keskustelutilaisuuksia. Lisäksi yhdistys on laatinut sekä valtakunnallisesti että paikallisesti kieli- ja kulttuurivähemmistöjen opetukseen liittyviä aloitteita. Keväällä 2002 MPKK laati kehittämissuosituksen Turun opetuslautakunnalle ja koulu-toimelle. Keskeiset kohdat olivat:

- Maahanmuuttajien valmistavan opetuksen keston pidentäminen nykyisestä puolesta vuodesta yhteen vuoteen sekä joustava, tarveharkintainen 6-vuotiaiden ja koulutulokkaiden ohjaus valmistavaan opetukseen.
- Vähemmistökielisten oppilaiden äidinkielisten opetuksen kehittäminen ja laajentaminen, mm. oman äidinkielen opetuksen integroiminen osaksi oppilaan normaalia koulunkäyntiä.
- Panostukset maahanmuuttajaopetuksen koordinaatioon ja ohjaukseen.

Ehdotus kokonaisuudessaan on saatavissa yhdistyksen yhteyshenkilöiltä.

Muita yhdistyksen tavoitteita ovat kulttuuri- ja kielivähemmistöihin kuuluvien vanhempien ja koulun ja päivähoiton välisen yhteistyön edistäminen sekä monikulttuurisuuskasvatukseen

panostaminen päivähoitossa ja koulussa. MPKK on avoin kaikille monikulttuurisista opetus- ja kasvatuskysymyksistä kiinnostuneille.

Turun Naiskeskus

(p. 02- 2517 066. Internetosoite: <http://www.naiskeskus.net/>)

Naiskeskuksen tarkoituksena on edistää tasa-arvoa miesten ja naisten välillä sekä järjestää naisten omilla ehdoilla tapahtuvia monikulttuuri- ja vapaa-ajantoimintoja. Keskuksessa tehdään työtä naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi ja suvaitsevaisuuden ja yhteistyön lisäämiseksi naisten kesken ikään ja kulttuuritaustaan katsomatta. Naiskeskus tekee yhteistyötä useiden eri järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

Vuonna 2002 Naiskeskuksen toiminnan pääpainoalue oli kolmivuotisen **Appelsiinipuu-projektin** käynnistäminen. Projekti on maahanmuuttajanaيسille suunnattu turkulainen yhteistyöhanke, joka on hyväksytty työministeriössä Suomessa toteutettavien Euroopan sosiaalirahaston EQUAL-yhteisöaloiteohjelmasta rahoitettavien hankkeiden joukkoon. Turun Naiskeskus-yhdistys koordinoi ja hallinnoi projektia.

Hankkeen tavoitteena on maahanmuuttajien ja perinteisten etnisten vähemmistöjen työllisyyden parantaminen. Projektiin palkattiin kevään aikana projektikoordinaattori, ryhmätyönohjaaja, tiedottaja sekä neljä maahanmuuttajaopasta. Elokuussa 2002 aloittivat ensimmäiset taitonaiset (nimitys projektiin osallistuville maahanmuuttajanaيسille), joita oli yhteensä 37. Projektin aikana taitonaisista seitsemän henkilöä sai työpaikan, viisi työharjoittelupaikan, kaksi naista pääsi ammatilliseen koulutukseen ja viisi ammattialalle valmentavaan tai täydentävään koulutukseen. Projektin aikana kuusi naista aktivoitui lähtemään suomen kielen opiskeluun. Yhteensä 67% naisista sai selvää työvoimapolitiittista hyötyä. Osa projektin naisista hakee vielä tällä hetkellä koulutukseen tai työhön, ja Naiskeskus auttaa heitä seuranta-aikana.

Turun seudun äidinkielen opettajat ry.

(Piispankatu 11 F, 20500 Turku. Yhdistyksen puheenjohtaja on Pirjo Mansikka ja sihteeri Johanna Brunila)

18.12.2001

Perusopetuksen järjestäjät

PERUSOPETUKSEN PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITTEERIT
MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELEN OPETUKSEEN

Opetushallitus lähettää oheiset maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen laaditut perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit perusopetuksen järjestäjille.

Opetushallitus on laatinut vuonna 1999 kaikkiin perusopetuksen yhteisiin oppiaineisiin päättöarvioinnin arviointikriteerit, joita voidaan käyttää päättöarvioinnin tukena opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Kriteerit on laadittu kuvaamaan arvosanan hyvä (8) edellyttämää osaamisen tasoa, johon oppilaan numeroarvostelu voidaan suhteuttaa. Oheiset maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen laaditut kriteerit täydentävät edellä mainittuja päättöarvioinnin kriteerejä.

Kriteerit on laadittu yhteiseksi pohjaksi kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetussuunnitelmille. Opetushallitus tulee tukemaan kuntia kielikohtaisten kriteerien laatimisessa järjestämällä koulutusta.

Opetushallitus kehottaa saattamaan oheiset maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen laaditut perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit koulujen rehtoreiden ja tästä opetuksesta vastaavien opettajien tietoon.

Pääjohtaja

Jukka Sarjala

Ylijohtaja

Aslak Lindström

LIITE

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen

PERUSOPETUKSEN PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITTEERIT, MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELI

Arvosana hyvä (8) kriteerit yhteisissä oppiaineissa
Lisäys: maahanmuuttajien äidinkieli
Opetushallitus 2001

Johdanto

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen tehtävä on vuoden 1994 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan tukea kielenkäyttötaitojen ja ajattelun kehittymistä sekä persoonallisuuden ehyttä kasvua. Perustehtävä on vahvistaa oppilaiden itsetuntoa ja identiteettiä niin, että he uskaltavat ilmaista itseään ja vaalia perinteitään. Ajattelun, itseilmaisun, viestinnän, sosiaalisten suhteiden ja maailmankuvan muodostumisen sekä kulttuurin siirron ja kehittämisen välineenä äidinkielellä on keskeinen merkitys kaikessa oppimisessa.

Äidinkielen hallinnan tavoitteiden asettaminen samalle tasolle kuin suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvilla ei kuitenkaan ole realistista; maahanmuuttajien äidinkielen taidot ovat hyvin eri tasoisia, riippuen mm. siitä, minkä ikäisinä he ovat tulleet Suomeen, millaisista olosuhteista he ovat tulleet, ovatko he käyneet koulua jo kotimaassaan ja puhutaanko kieltä kotona. Koulussa annettavan oman äidinkielen opetuksen tuntimäärät ovat vähäisiä ja omalta kieliyhteisöltä saatava tuki ei riitä samanlaisen äidinkielen hallinnan saavuttamiseen kuin olisi mahdollista täysin omakielisessä ympäristössä. Tarkoituksenmukaisempaa on asettaa tavoitteeksi se, että oppilas saavuttaa äidinkielessään sellaisen taidon, että hänellä on edellytykset sen edelleen kehittämiseksi ja että hän voi sillä liittyä oman kieliyhteisönsä jäseneksi.

Maahanmuuttajien opetuksen tulisi antaa oppilaalle kaksikielisyyden perusta ja mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Oman äidinkielen opetuksen osalta tämä tarkoittaa sitä, että opetuksessa taataan perusta, jonka varassa voi ymmärtää käsitteitä, kartuttaa sanastoa monipuoliseksi ja oppia abstraktia ajattelua.

Maahanmuuttajien äidinkielen taitojen suuret vaihtelut vaikeuttavat arvosanalle 8 asetettavan tason määrittelyä. Yhtenäisten kriteereiden laadintaa vaikeuttaa myös se, että eri kielissä on monia sellaisia erityispiirteitä, joilla on erilaisia ja erilaajuisia vaikutuksia kielen oppimiseen ja käyttöön. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjoitusjärjestelmä, jonka oppimiseen voi joissakin kielissä mennä useita vuosia, puhe- ja kirjakielen erot, kirjakielen kehitystilanne yleensäkin, saman kielen murteet ja variantit. Kieli ei myöskään ole irrallaan kulttuurista vaan heijastaa aina kohdekulttuuriaan; siten mukaan tulevat lisäksi kulttuuritaustasta johtuvat erilaisuudet.

Nämä kriteerit on laadittu yhteiseksi pohjaksi kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetussuunnitelmille. Niissä tulee ottaa huomioon kunkin kielen ominaisuudet. Kriteereissä mainitaan muutamia ehdotuksia kielikohtaisiksi varauksiksi, joita kielikohtaisia kriteereitä laadittaessa voidaan ottaa huomioon.

Koska äidinkieli ja kirjallisuus on perusopetuksessa sekä tieto- että taitoaine ja myös taideaine, nämä opetussuunnitelman perusteista johdetut kriteerit kuvastavat oppiaineen luonnetta laaja-alaisesti. Kriteerit tarjoavat välineitä myös oppilaan asenteiden, yritteliäisyyden ja

itsearviointitaitojen kehittämiseen. Oppilas voi kriteerien avulla analysoida yhdessä opettajan kanssa sitä, mitkä ovat hänen vahvuutensa ja millaista on hänen äidinkielen osaamisensa.

Maahanmuuttajien äidinkielen opetusta annetaan yleisimmin 2 tuntia viikossa erityisen valtionavun turvin. Opetusryhmissä on oppilaita eri luokka-asteilta. Suurimpien kieliryhmien oppilaat saavat joissakin kunnissa eri oppiaineiden opetusta omalla äidinkielellään. Perusopetuslain mukaan maahanmuuttajien äidinkielen opetus voidaan järjestää myös samalla tavoin kuin äidinkielenä opetettavan suomen/ruotsin opetus.

Näiden kriteerien laadinnassa on lähdetty siitä tilanteesta, jossa äidinkielen opetusta annetaan 2 viikkotuntia. Kriteerien laadinnassa ovat lähtökohtana olleet sellaiset oppilaat, jotka eivät siis ole saaneet ollenkaan tai vain hyvin vähän omakielistä opetusta. Sellaiset oppilaat, jotka ovat tulleet Suomeen vanhempina tai jotka ovat saaneet muiden aineiden omakielistä opetusta, ylittävät tietenkin kriteereissä määritellyn hyvän osaamisen (8) tason.

Taustojen erilaisuuden sekä kielen hallinnan ja opiskelun erojen vuoksi oppilaiden vahvuudet ja puutteet ovat hyvin erilaisia. Oppiaineen joissakin osioissa oppilas saattaa selvästi ylittää ja joissakin taas huomattavastikin alittaa kriteerit. Näin oppilaan osaamisprofiili voi olla hyvinkin epätasainen. Tästä huolimatta oppilas voi saada arvosanan 8.

1 Puhuminen ja kuunteleminen

Oppilas

- pystyy ilmaisemaan itseään sujuvasti ja ymmärrettävästi arkipäivän viestintätilanteissa.
- osaa loogisesti edeten kertoa omin sanoin esimerkiksi jonkin kuulemansa kertomuksen.
- pystyy seuraamaan keskustelua, osaa kuunnella muita ja ottaa osaa keskusteluun.
- tuntee oman kielensä puheen keskeiset sosiaaliset säännöt, esimerkiksi keskustelutavat nuorten ja aikuisten välillä ja kielellisen kohteliaisuuden keinot.

Kielikohtaisia varauksia esimerkiksi:

- *kielikohtaisesti voidaan ottaa kantaa murteiden tuntemiseen ja osaamiseen ja kirjakielen käyttöön omassa puheessa.*

2 Lukeminen ja kirjallisuus

Oppilas

- on saavuttanut oman kielensä ominaisuuksiin nähden sujuvan peruslukutaidon.
- osaa tehdä huomioita kertomuksen juonesta, henkilöistä, ajan ja ympäristön kuvauksesta kielestä ja keskeisistä ajatuksista.
- lukee ja ymmärtää erityyppisiä asiatekstejä, kuten oppikirja- ja lehtitekstejä, ja osaa tiivistää sisällöstä pääasiat.
- on kiinnostunut lukemisesta; lukee myös koulutuntien ulkopuolella, jos kirjallisuutta on saatavilla.
- osaa hakea ja käyttää omakielisiä tietolähteitä, esimerkiksi (sana)kirjoja

ja tietoverkkoja.

Kielikohtaisia varauksia esimerkiksi:

- voidaan ottaa huomioon, että opetuksessa käsiteltävät tekstit ja tekstilajit ovat erilaisia eri kulttuureissa.

3 Kirjoittaminen

Oppilas

- hallitsee oman kielensä ominaisuuksiin nähden riittävän hyvin oikeinkirjoituksen perussäännöt.
- kirjoittaa ymmärrettävästi tutuista aiheista.
- osoittaa kirjoitelmissaan hallitsevansa kirjoitettuun kieleen kuuluvat rakenteet.
- osaa laatia erilaisia tekstejä, kuten kirjeitä, mielipidetekstejä, kertomuksia oman kulttuurinsa viestintätavaksi noudattaen.

4 Kielentuntemus

Oppilas

- tuntee äidinkiелensä keskeiset rakenteet ja ominaispiirteet.
- pystyy vertailemaan oman kielensä piirteitä suomen/ruotsin kieleen.
- osaa erottaa kirjakielen ja puhekielen toisistaan.
- tuntee oman kielensä historiaa ja kielisukulaisuussuhteita.
- on kiinnostunut äidinkielestään ja omista kielellisistä juuristaan ja pyrkii parantamaan äidinkielen taitoaan.

Kielikohtaisia varauksia esimerkiksi:

- voidaan ottaa kantaa alueellisten varianttien tuntemukseen.

5 Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

Oppilas

- tuntee oman kulttuuriyhteisönsä tapoja ja perinteitä ja pystyy vertaamaan niitä muiden kulttuureiden vastaaviin.
- tietää perusasiat kansansa historiasta ja sen asuinalueista.
- tuntee mahdollisuuksien mukaan kulttuuriyhteisönsä kaunokirjallisia ja muita taiteen teoksia, keskeisiä kirjailijoita sekä/ tai kerrottua tarina- ja tietoperinnettä.
- ymmärtää äidinkielen merkityksen identiteetin kehittymiselle ja arvostaa äidinkieltään ja kulttuuriaan sekä myös muita kieliä ja kulttuureita.